

15. Medio sæculo decimo quinto inclinare cœpit apud Auriliacenses monastica disciplina, Stephano ultimo abbate regulari non sine veneni suspitione sublato, ac in locum ejus Joanne Castrensi episcopo substituto : post quem hic locus abbates deinceps commendatarios sortitus est, quorum negligentia fatiscens regularibus ædificiis ad Canonicos sæculares tandem defecit cœnobium, Pio V mutationem hanc approbante.

16. *Vabrense monasterium.* — Quod attinet ad cœnobium Vabrense (de Vabre), ubi pueros in rebus monasticis erudiri curavit Geraldus, paulo ante id tempus, ut jam dixi, apud Rutenos (le Rouergue), ad Dordonam (la Dordogne) fluvium conditum fuerat a Raimundo comite Tolosano, assentiente ejus uxore Berteyza. Charta primaria data est « III Idus Novemb., anno xxiii Caroli regis, » cognomento Calvi. Id se facere dicit pro remedio animæ suæ et genitoris sui, Fulcuadi et genitricis suæ Senegundis, germani quoque sui Fredelonis ; atque ideo res proprietatis suæ, « sitas in pago Rutenico, in vicaria Curiensi, » nempe « villam, cujus vocabulum est Vaber tradit Adalgiso abbati suisque monachis, ad monasterium construendum in honore sancti Salvatoris et sanctæ Mariæ Dei genitricis, sive sancti Dionysii martyris, ut unam dicto loco catervam congregent monachorum, qui secundum regulam sancti Benedicti ibi deserviant, hospites recipiant, pauperes recreent, et pro se fideliter orent. »

17. Hæc autem tradit « eo modo, ut nullus rex, vel aliqua potestas habeat licentiam ipsas res beneficiare, vel concambiare, sive condonare, nisi tantum ut sub tuitione et immunitate regis perenniter consistat, » et ipse Raimundus loci tutor et defensor fiat : post suum vero obitum Bernardum, Fulcualdum, Jdonem, filios suos vicissim defensores constituit. Hæc charta edita est apud Catellum lib. i de comitibus Tolosanis, pag. 69 et 70, ubi ex Agio abbate Vabrensi observat Adalgisum abbatem et monachos ex cœnobio Palmato, quod Marcomanni apud Petrocorios (le Périgord) expilaverant, profugisse, atque in cognitionem venisse Raimundi comitis, qui ad eos recipiendos Vabrense monasterium condiderit, consultu Helisacaris episcopi. Hanc porro conditionem Carolus Calvus anno regni sui 14 confirmavit

diplomate regio, quod idem Catellus ibidem refert. Observatione digna sunt Agii abbatis hæc verba : « Erat igitur eo tempore monasterium in provincia Galliæ. Petracorio pago, nomine Palmatus, in quo jugiter deicolæ decem famulabantur, nihil habentes proprium, præter quod norma sancti Benedicti concedebat. Alia namque plurima erant monasteria in eadem provincia oppido ditiora : quæ jam fata ingruente peste, famis periculo monachorum sancti Benedicti normam negligere cœperunt, et contra illius ritam proprium habere, quod illi devitantes, nefas et illicitum censebant... Dicebant enim et ipsi quod nullo modo forent monachi, qui in terra proprium quærerent, nec scilicet propriam voluntatem, nisi tantumdem proprias culpas, et proprium locum. Pauperes equidem erant in rebus, sed divites in fide : quibus præerat abbas Adalgasius nomine, veneranda canitie, moribus justis, alacer vultu, prosapia quidem non vili genitus, et ore eloquentissimus. Qui videns quod nullo modo illerum sævitiam propter præsentem necem ferre posset, cœpit lustrare, ceu bonus pastor, regiones omnes, si forte inveniret ubi ab ore sævientium suas pauperulas servare quivisset oviculas : quoniam quidem minime illi oportunitas erat suo degere solo, in quo creberimas miserabiles ex dilectis suis alumnis cerneret strages. Ventum est igitur ad aures eximii marchionis Regimundi, qui illo tempore monarchiæ Tolosæ fungebatur officio, quod venerabilis Adalgasius abbas paganorum incursione foret una cum clientibus proprio exsulatus solo... Denique concite ad præfatum abbatem mittere non desinens rogare visus est quatenus ad loquendum cum eo Tolosam ne pigeret accedere. Sed ille extemplo ad eum pergere nequies, quoniam ab urbe Tolosa fere sexaginta millia aberat ; et pro re incerta meare ad eum nolens, duos ad eum direxit discipulos. » His consilium suum pandit Raimundus : qui reversi, Adalgasio rem significant. Accessit ipse Tolosam et cœnobium Vabrense constructum est, quod postea Joannes XXII in ecclesiam cathedralem e. exit, mox factam sæcularem. Agius abbas, præmissi fragmenti auctor, fuit postea Narbonensis archiepiscopus sub initia sæculi x. Dolemus ejus epistolam a Catello ex integro non vulgatam fuisse.

VITA S. GREGORII TURONENSIS EPISCOPI

AUCTORE Odone.

(Vide inter Prolegomena ad Gregorium Turonensem, Patrologiæ tom. LXXI, col. 115.)

SANCTI Odonis ABBATIS CLUNIACENSIS SERMONES QUINQUE

(Ex Bibliotheca Cluniacensi et Martenio.)

SERMO PRIMUS.

IN CATHEDRA SANCTI PETRI.

Gaudeo, dilectissimi, de religioso vestræ devotionis affectu, et Deo gratias ago quod in vobis pietatem Christianæ unitatis agnosco. Sicut enim ipsa frequentia vestra testatur, intelligitis diei hujus recursum ad communem lætitiâ pertinere et honorem celebrare totius gregis per annua festa pastoris. Nam licet universa Ecclesia Dei distinctis

dis ordinata gradibus, ut ex diversis membris sacra-
crati corporis subsistat integritas, omnes tamen in Christo unum sumus, nec quisquam alterius ita est divisus officio, ut non ad connexionem pertineat capitis, cujuslibet humilitas portionis.

In unitate igitur fidei atque baptismatis, dilectissimi, indiscreta nobis societas et generalis est dignitas, secundum illud beatissimi Petri apostoli, cui iste sermo debet famulari : *Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales,*

sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo, per Christum Dominum nostrum (I Petr. II, 5). Omnes enim in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges, sancti vero Spiritus unctio consecrat sacerdotes, ut præter istam specialem ministerii nostri servitatem, universi spirituales Christiani agnoscant se regii generis et officii esse consortes sacerdotalis. Quid enim tam regium, quam subditum Deo animum corporis esse rectorem? Et quid tam sacerdotale, quam vovere conscientiam puram, et immaculatam hostias pietatis de altari cordis offerre? Quod cum omnibus per gratiam Dei commune sit factum, religiosum nobis atque laudabile est hodie profectioni nostræ, de proprio patrono gaudere. Et quanquam in toto Ecclesiæ corpore, apostolici celebretur pontificii sacramentum, nobis tamen est specialius gaudendum, quod effusum benedictionis unguentum copiosius in superiora profluxit, et non parcius in inferiora descendit.

Cum itaque, dilectissimi, de consortio istius muneris, magna sit materia communium gaudiorum, verior tamen et excellentior erit causa lætandi, si non in nostræ humilitatis consideratione remorem, cum multo utilius multoque sit dignius ad beatissimi Petri apostoli gloriam contemplandam, aciem mentis attollere, et hunc diem in illius potissimum veneratione celebrare, qui tam copiosis est mundationibus mundatus, ut cum multa solus acceperit, nihil in quemquam sine ipsius participatione transierit. *Verbum caro factum, jam habitabat in nobis (Joan. I, 14),* et ad humanum genus reparandum, totum se Christus impenderat. Nihil indispositum sapientiæ, nihil erat arduum potestati. Famulabantur elementa, angelici spiritus serviebant, nec ullo modo poterat inefficax esse sacramentum, quod simul ipsius deitatis unitas operabatur et trinitas.

Et tamen de toto mundo unus eligitur Petrus, qui et universarum gentium vocationi, et omnibus apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum et mirabile, dilectissimi, huic, viro consortium potentiae suæ tribuit divina dignatio, et si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquam aliis non negavit. Omnes denique apostolos Dominus quid de se opinentur homines interrogat, et tandiu respondentium sermo communis fuit, quandiu humanæ ignorantiae ambiguitas perstitit. At ubi habeat discipulorum sensus exigitur, primus est in Domini confessione, qui primus erat apostolica dignate. Qui cum dixisset: *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. XVI, 16),* respondit ei Jesus: *Beatus es, Simon barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est (Matth. XVI, 17).* Id est, ideo beatus es, quia te Pater meus docuit, nec te terrena opinio fefellit, sed inspiratio cælestis

A instruxit. Et non caro et sanguis, sed ille me tibi, cujus sum unigenitus indicavit.

Beatissimus itaque Petrus apostolici ordinis princeps, primus Domini confessor factus, petra Ecclesiæ, clavicularius regni est constitutus. Hinc nomen ex opere datur, et titulus ex merito potestatis imponitur, cum a Domino audire meruit: *Et ego dico tibi (Matth. XVI, 18),* id est, sicut Pater meus tibi manifestavit divinitatem meam, ita et ego notam tibi facio excellentiam tuam, *quia tu es Petrus (Ibid.),* id est cum ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum. Ego fundamentum præter quod nemo potest aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. *Super hunc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (Ibid.).* Super hanc, inquit, fortitudinem, æternum instruam templum, et Ecclesiæ meæ celo inserenda sublimitas, ex hujus fidei firmitate consurget.

Hanc confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim ista vox vitæ est, et sicut confessores suos in cælestia provehit, ita negatores ad inferna demergit. Propter quod dicitur beatissimo Petro: *Tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis (Ibid., 19).* O inestimabilis et immensa bonitas, hominem in terra positum, tenere cælum! Ecce nunc ad nutum Petri divini regni claustra patescunt. Accepit enim a Christo claves regni cælorum, ut solutis vinculis delictorum, aperiret credentibus cælum. O quam vicina et profunda remedia. Juxta se habet mundus Dei regnum, si currat ad Petrum. Posuit ad vicem suam in sæculo cælestis regni clavicularium Petrum, ne difficilem sibi ad cælum quispiam existimaret ascensum.

Transivit quidem etiam in alios apostolos, jus istius potestatis, et ad omnes Ecclesiæ principes decreti hujus constitutio commevit, sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimitur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicunque ex ipsius fertur æquitate judicium. Nec nimia est vel severitas vel remissio, nisi quod beatus pontifex et apostolus Petrus, aut ligaverit, aut solverit. Ideo, dilectissimi, quanquam universaliter in omnium sanctorum commemoratione sit lætandum, tamen in hujus nostri excellentia patroni, merito est exultandum, gaudendum, gloriandum, quem Dei gratia in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra provehit, ut eum in corpore, cui caput Christus est, quasi lucidissimum lumen constitueret oculorum. Sicut autem et nos experti sumus, et nostri probavere majores, ad promerendam misericordiam Dei credimus semper nos specialis patroni

Orationibus adjuvandos, ut quantum propriis peccatis deprimitur, tantum apostolicis meritis erigamur.

Instante autem Domini passione, sciens Dominus discipulorum turbendam constantiam ait Petro : *Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribra- ret sicut triticum : ego autem rogavi pro te, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (Luc. xxii, 31, 32). Commune erat omnibus apostolis periculum de tentatione formidinis, et divinæ protectionis auxilio pariter indigebant., tamen specialis a Domino Petri cura suscipitur, et pro fide Petri proprie supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, et divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum apostolis conferatur. Cum itaque, dilectissimi, tantum nobis præsidium videamus divinitus institutum, rationabiliter et juste in ducis nostri meritis ac dignitate lætamur, gratias agentes sempiterno regi Redemptori nostro Domino Jesu Christo, quod tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiæ principem ac præsulem fecit. Si quid etiam nostris temporibus recte per nos agitur, recteque discernitur, illius operibus, illius gubernaculis deputandum, cui dictum est : *Et tu conversus confirma fratres tuos* (Luc. xxii, 32), et cui post resurrectionem suam Dominus ad trinam terni amoris professionem ter dixit : *Pasce oves meas* (Jo. n. xxi, 17). Ipse quoque mandatum Domini, pastor exsequitur, confirmans nos cohortationibus suis, non cessans orare pro nobis, ut nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suæ curam, omni populo Dei ubique præten- dit, quanto magis nobis alumnis suis opem suam dignabitur impendere. Illi ergo nunc servitutis nostræ natalitium diem, illi ascribamus hoc festum, cujus patrocinio protecti, meruimus ipsius meritis hujusmodi habere consortium. Hunc etiam nostræ orationis adiutorem quæramus, cujus nos orationibus et ab spiritualibus inimicis, et a corporeis hostibus confidimus liberari. Ipsum itaque intercedendo rogemus impetrare, ut destructis vinculis carnis, mereamur intrare atria supernæ civitatis. Quia igitur sermo finem postulat, exaltemus in Ecclesia plebis beatissimum Petrum, et in cathedra seniorum laudantes eum, benedicamus Dominum Jesum, qui vivit cum Deo Patre et Spiritu sancto in unitate majestatis divinæ, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

IN VENERATIONE SANCTÆ MARIÆ MAGDALENÆ

Quamquam per quatuor mundi climata, fidelium connexionem propagata, sacratissimæ Mariæ Magdalensæ insignia, piæ imitationis exemplo sacrosancta celebret Ecclesia; atque in beatissimorum scriptis evangelistarum, ipsius devotionis sedula famulatio, perseveransque servitus et ingens dilectionis fervor, ac illius,

PATROL. CXXXIII.

A sanctæ familiaritatis ministratio, et usque ad triumphum Dominicæ passionis ineffabilis habeatur constantia; nec non et quæ in morte sui Redemptoris etiam apostolis fugientibus egerit, et quod ipse Dominus magni consilii angelus, resurgens a mortuis primo ei apparuerit, tamen utilitati legentium consulentes, ea quæ de ipsius virtutum flosculis gemmarum more, sanctarum elucidant paginas Scripturarum et quodammodo sui jubaris impressione vernantes reddunt, compendiose prælibare curavimus. Ut si cui forte non vacat sanctissimi pelagus Evangelii ex ordine percurrere, in quo tantæ fidei continentur præconia, saltem hanc nostræ exiguitatis schedulam, illius accensus desiderio, legere non recuset. Fuit igitur secundum sæculi fastum clarissimis beatissima Maria natalibus exorta, quæ, ut Patrum asserunt traditiones, a Magdalo castello Maria Magdalene nuncupata est. Quam non solum germinis dignitas, verum etiam patrimonii jura parentum excessu splendidam reddiderunt: adeo ut duplicatus honor nominis excellentiam circumquaque diffunderet. Solent enim apud homines, plus divitum quam pauperum nomina sciri. Sed quia rerum affluentiam, interdum voluptas comes sequitur, adolescentioris vitæ tempora, lubricis supposuit discursibus, solutis pudicitie frenis. Hæc est enim mulier de qua scribit Lucas evangelista : *Quia erat quædam mulier in civitate peccatrix, quæ quia dilexit multum, dimissa sunt ei peccata multa* (Luc. vii, 37). Et de qua Marcus ait : *Surgens autem Jesus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalensæ, de qua egerat septem dæmonia.* (Marc. xvi, 9). Quam vero pius et misericors erga conversos peccatores exstiterit Deus, istius comprobat perfectio, quæ non solum criminis promeruit ablutionem, sed apostolorum consors effecta, illis donata est Dominicæ Resurrectionis nuntia. Hæc autem divino postmodum afflata spiritu, mentisque intuitum in se reverberans, ac pristinæ vitæ detrimenta non sustinens, ut comperit Dominum et Creatorem totius humani generis, in domum venisse Simonis, *qui non venerat vocare justos, sed peccatores ad penitentiam* (Marc. ii, 17), non ob suorum enormitatem soelerum de sui Conditoris diffidens clementia, pretiosissimo accepto unguento ad ipsum misericordie fontem concito properavit gradu, corruens ante clementia Domini vestigia, amaritudinemque cordis, peruberem lacrymarum exaggerans fontem. Mox denique compunctionis fletibus, sui plasmatoris pedes cœpit rigare, capillisque suæ devotionis tergere, ac indesinenter osculis veræ humilitatis confovere, ac mundissimo suæ dilectionis unguento perungere. Quæ cum in tali devotionis famulatu non esset repudiata, sed potius misericorditer suscepta, ausu familiaritatis confisa etiam super sanctissimum Domini caput, pretiosissimi liquoris effudit odorem. In tantum ut tota domus ex odoris fragrantia more aromatatum redoleret, nihil scilicet ore depromens, sed per exteriorio

ris obsequii beneficia, suae compunctionis flammam ac dilectionis fervorem intimans, ac si ipsis loqueretur verbis, dicens : O Domine Jesu clementissime, qui omnia scis et cordium inspector es verus, qui non vis mortem peccatorum, sed magis ut convertantur et vivant, tu ipse intelligis quid mei deposcant singultus, quid lacrymae ab imo erutae flagitent, quid meus amarus exoret gemitus. Peccatrix sum et immunda, et omnium nefandorum criminum labe polluta. Sed quia meam ab annis prioribus contaminavi vitam, ad te Dominum meum qui es vita aeterna confugio, ut male perditam restituas vitam, et me de barathri faucibus clementer eripias, misericorditer libera, potenter abstrahas, qui solus laborem et dolorem consideras. Quid vero ex hujusmodi dilectionis professione consecuta sit; ipse Dominus manifestat, qui Simoni indignanti cur ad se mulierem peccatricem permetteret accedere, conversus ad illum respondit inter caetera : *Amen dico tibi, dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum* (Luc. vii, 47). Quae Domini adepta clementiam, ut Lucas describit, illico posthabitis omnibus, ita familiaris effecta est, ut ipsum non solum mente, sed et corpore sequeretur, de propriis facultatibus, utpote valde locuples, victum et vestitum ei ministrans, implens bifarie hominicum praecipuum dicentis : *Qui mihi ministrat me sequatur* (Joan. xii, 26). Mystice autem haec beatissima mulier sanctam designat Ecclesiam. Quae bene in domum Simonis venisse dicitur, et ab omnibus pristinae vitae contagiis curata (Simon enim interpretatur obediens), pristino decoquens anathematizavit errores, omnemque idolorum postponens spurcitiam per aquam baptismatis, suorum obtinuit veniam delictorum, ac quotidie Dominum sequitur non gressu pedis, sed imitatione operis. Rigavit autem haec mulier pedes Domini lacrymis poenitentiae, et unguento pie confessionis linivit, quia Ecclesia Dominum Jesum Christum verum Dominum ac verum credens hominem, pro suis quotidie excessibus, lacrymarum singultibus ipsius exorat abluitionem. Dumque assumptae humanitatis mysteria digna reverentia suscipit et praedicat, quia inter homines conversari dignatus est; utique in pedes Domini unguentum nardi pisticum, id est fidelem, fundit. Quae loquitur in Cantico amoris, dicens : *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum* (Cant. i, 11). Quae nimirum, verba juxta litteram, manibus B. Mariae Magdalene completis, et quotidie spiritualiter non cessat implere, eum in totam mundi latitudinem glorianter laudes referens Creatori dicit : *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos, in omni loco, quia bonus odor Christi sumus Deo* (II Cor. ii, 14, 15). Quae cum sublimitatem divinae majestatis, quae aequalis est illi cum Patre, congrua religione ac reverentia confitetur et praedicat; et in quantum naturalis ingenii vigor superni luminis illustratione perfusus sit, digna veneratione recollit; mentisque aciem ad contemplandam tantam potentiam ex-

tendit, caput profecto illius pretiosissimo perfundit unguento. Quod vero Judas Iscariot contra hanc sanctissimam mulierem indignatus dicitur : pro effusione tanti unguenti, datur aperte intelligi, quia reprobi et infideles contra sanctam Ecclesiam quotidie saeviunt ejusque derogant religioni ac devotioni, videntes per quatuor mundi plagas, doctrina ipsius et exemplis, divinitatis Domini potentiam, et humanitatis ejus clementiam cunctis clariusse. Unde et de hac sancta muliere quae praevinit ungere corpus Domini, inquit ipse : *Amen dico vobis, ubicunque praedicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam ejus* (Marc. xiv, 9). Quoniam non solum in toto mundo de hac sancta muliere praedicatur, quod unxerit caput Domini; sed et de Ecclesia quotidie enim ut jam praelibatum hoc operatur in suis sanctis actionibus. Bene etiam Maria Magdalene dicitur, Magdaluus vero interpretatur *turris*, et significat Ecclesiam. Turris enim non solum sublimior, sed et tutior domus est, non facile hostibus patens; ac per hoc Ecclesiam designat quae terrenis deserens, caelestia desiderat, pugnant inter spirituales nequitias, fortitudinemque suam non sibi, sed Domino committens, orat cum Propheta dicens : *Esto mihi turris fortitudinis, a facie inimici* (Psal. lx, 4). Haec est illa turris fortis et inexpugnabilis, cui voce sponsi in Cantico canticorum dicitur : *Sicut turris David collum tuum, quae aedificata est cum propugnaculis. Mittit clypei pendent ex ea, et omnis armatura fortium* (Cant. iv, 4). Et de qua Salomon ait : *Turris fortissima nomen Domini, ad ipsam currit justus, et exaltabitur* (Prov. xviii, 10). Sed quia hominum interpretatione compulsi, a superficie historica paululum discessimus, libet intueri clementissimam Domini familiaritatem erga beatam Mariam et sororem ejus Martham, ac ipsarum pie devotionis in omnibus famulatum. Legimus enim, evangelista Luca narrante, quod *Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam Martha nomine, excepit illum in domum suam, et huic erat soror nomine Maria. Quae etiam secus pedes Domini sedens, audiebat verbum illius; Martha autem satagebat circa frequens ministerium* (Luc. x, 38-40). Unde non solum contra sororem, verum etiam contra ipsum Dominum querelam assumit, dicens : *Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet* (Ibid.). At ille qui non est personarum acceptor, sed singulorum merita dijudicat, scitque meliorem esse animam quam corpus, ut oibum spiritalem quam carnalem, ita unius opus laudat, ut alterius non vituperet; ait vero : *Martha, Martha sollicita es, et turbaris erga plurima, porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea in aeternum* (Luc., xli, 42). Spiritualiter autem haec duae mulieres devotissimae, quae Dominum susceperunt in domum suam, duas significant Ecclesiae vitas, activam scilicet et contemplativam. Per Martham ergo quae circa frequens ministerium erat, activae vitae labor exprimitur. Per

ariam vero, quæ sedens secus pedes Domini, verbum illius intenta mente percipiebat, contemplativæ vitæ dulcedo designatur; cujus sapor quanto magis degustatur, eo amplius a rebus visibilibus, et curarum tumultibus animus separatur. Spretis enim omnibus temporalibus, sola mens cum Deo esse desiderat. Libet enim audire præcepta cœlestia, sicuti hæc beatissima faciebat Maria, quæ sedens secus pedes Domini verbum illius intenta aure percipiebat. Impletum est in ipsa, quod olim per beatum Moysen dictum fuerat: *Et qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ipsius* (Deut. xxxiii, 3). Quam gratissima enim apud Conditoris clementiam pro suæ devotionis famulatu et inextinguibili delectionis fervore habita sit, Joannes evangelista manifestat, ubi quatrindani Lazari venerandam inauditamque describit resurrectionem. *Diligebat, inquit, Jesus Martham, et sororem ejus Mariam, et Lazarum* (Joan. xi, 3). Ac in sequentibus commemorat, quoniam vocata a sorore sua, cum veniret ubi erat Dominus, corruit ante pedes ejus, dicens: *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus* (Ibid.). Jesus autem ut vidit eam plorantem, et Judæos qui venerant cum ea flentes: *Infremuit spiritu, et turbavit semetipsum, et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, et vide: et lacrymatus est Jesus* (Ibid.). Manifeste suæ pietatis clementiam ex assumpta humanitate dilucidans, quando pro ipsius doloris immanitate, lacrymas non dedignatus est fundere suæ compassionis, salvo tamen divino mysterio. Germinis sublimitas, ac sæcularis pompæ dignitas, beatæ Mariæ Magdalene in hoc dignoscitur facta quando jam in quatrindana fratris morte, tanta nobilium et potentium multitudo Judæorum, ad ipsius mitigandum confluxerit dolorem. Et non passi sunt ad fratris tumulum sine sui præsentia eam properare dicentes: *Quia vadit ad monumentum ut ploret tibi* (Joan. xi, 31). Est denique hoc procuratum Domini misericordia, ut patraturus tale tantumque miraculum, multi adforent Judæorum. Quatenus dum unus resuscitatur in corpore, nonnulli erigerentur in mente, et essent testes ac laudatores ipsius promptissimi. Unde in consequentibus idem evangelista refert dicens: *Testimonium ergo perhibebat tarda quæ fuerat cum Jesu, quando Lazarum resuscitavit, et vocavit eum de monumento* (Joan. xii, 17). Typice autem hæc mulier quatrindanum mortuum deflens fratrem, sanctam præfiguratur Ecclesiam, quæ pro illorum discrimine qui obnoxii tenentur sceleribus, atque consuetudinaria mortalium criminum labe tumulata, pessimæ opinionis famam e suis egerunt corporibus lugere non cessat: *Omnes enim in Christo fratres sumus* (Matth. xxiii, 8). Super Lazari vero interitum flere dicitur Dominus, quando suæ miserationis respectu, hujusmodi corda, per contritionis gratiam visitans, ad pœnitentiæ lamenta inflectit. Hoc autem ipse agere dicitur, quod ut nos intentissime perficiamus, suæ inflammationis insecta procurat. Tale est profecto et illud: *Ipse*

enim spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii, 26) Et sicut Lazarus post effusionem lacrymarum, mirantibus turbis, resuscitatur a corpore; ita et peccatores post compunctionis lacrymas, digna carnis maceratione peracta, resuscitantur in anima, impio Domino per Prophetam pollicente, qui ait: *In quacunque die peccator conversus fuerit, et ingemuerit, omnia peccata ejus oblivioni tradentur* (Ezech. xxxiii, 2). Sed his breviter prælibatis, ad ipsius fidei constantiam atque ferventissimæ dilectionis ardorem, nec non et quod in passione Domini specialiter ac familiariter peregerit, cunctis admirandum, imo magis imitandum mortalibus, perveniendum est. Nam hæc sancta mulier Dominum secuta sicut jam præfati sumus, et de suis largissimis facultatibus illi devotissime ministrans; postquam vidit eum comprehensum, ligatum, flagellatum, omnibusque subsannationibus et irrisionibus delusum, ad ultimum pro salute generis humani in cruce positum; discipulos etiam qui prius dicebant: *Ecce et nos, et moriamur cum ipso* (Joan. xi, 16), terga vertisse; ipsa cum eo remansit, quia quæ arctius et ferventius eum dilexerat, nec a mortuo potuit separari. Et sic impletum est tempore Domini passionis, quod olim per beatum Job dictum fuerat: *Pelli meæ, consumptis carnibus, adheret os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos* (Job. xix, 20.) Quasi enim consumptis carnibus pelli ossi adhereret, quando, discipulis fugientibus, beata Maria Magdalene cum Domino perseveravit. Et tandiu permansit, quousque diversis conditum aromatibus in sepulcro collocari propevit. Inde autem mœrens et nimio succensa dolore recedens, perspicue ad notum sui Redemptoris locum abiens sepulcri, emit aromata. Et ipsa nocte, in quantum valuit, unguenta preparavit. Sabbato vero secundum mandatum legis sibi. Occidente autem sole, quod supererat in preparandis unguentis operam dedit. Mane autem una Sabbati, cum adhuc tenebræ essent, cum preparatis aromatibus venit ad sepulcrum, cupiens sacratissimum ejus corpus perungere, quem viventem nimio dilexit amore. Cum enim sexus feminæ timidus soleat esse ad ambulandum in tenebris, nihil ista metuit quæ toto corde Dominum dilexit. Erat porro in ea perfecta charitas, quæ locas mittit timorem. Nam neque propter sui sexus fragilitatem, neque propter lapidis magnitudinem, neque propter metam eustodum, a coepto itinere declinavit, quousque ad sepulcrum Domini intrepida pervenit. Cujus mulieris constantia in libro Regum pulchre præfigurata est, quando Alphyli vaccas fetas applicarunt ad plaustrum, vituleque earum recluserunt domi. Ibant autem, sicut scriptum est, vaccæ in directum: *Per viam quæ ducit Betsameth, pergentes et magister, nec tamen ad dexteram vel sinistram declinantes* (I Reg. vi, 12). Ita et beata Maria Magdalene cupiens sepulcrum Domini invisere, quasi reugiens et gemens, quæ ad tempus presentia Domini sui privata fuerat

incedebat, imitabile exemplum omnibus præbens fidelibus, ut per viam Dei ambulantes, nec propter tentationem dæmonum, vel metum hominum aut curam parentum a cæpto itinere deviemus, quia inchoantibus præmium promittitur, sed perseverantibus datur. Allegorice autem tenebræ erant in corde hujus sacratissimæ mulieris, cum ad Domini venit monumentum : quia resurrectionis ejus ignara, viventem inter mortuos requirebat. Tunc vero in ejus mente sol ortus est, quando non solum resurrexisse vidit, sed etiam credidit, et vidit lapidem sublatum a monumento. Et quia corpus Domini non invenit, furatum credidit, atque festina quod viderat discipulis nuntiavit. De hac veraciter in Canticis canticorum voce Ecelesiæ dicitur : *In lectulo meo per noctem quæsi vi quem diligit anima mea, quæsi vi illum et non inveni, surgam et circumibo civitatem, quærens quem diligit anima mea. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis ? et factum est cum pertransissem illos, inveni quem diligit anima mea. Tenebo illum, nec dimittam, donec introducam eum in domum patris mei, et in cubiculum genitricis meæ (Cant. III, 1-4).* Cucurrit namque, ut diximus, hæc sacra mulier, et venit ad Simonem Petrum, et ad alium discipulum quem diligebat Jesus, et dixit eis : *Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescio ubi posuerunt eum. At illi currentes venerunt ad monumentum, et ita invenerunt sicut mulier dixerat. Abierunt ergo discipuli et reversi sunt ad semetipsos. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans (Joan. xx, 2, 3, 10, 11).* Considerandum est hoc loco, hujus mulieris mentem quantus amor Domini accenderat, quæ, etiam discipulis a monumento Domini recedentibus, non discedebat. Et quia ab inquisitione non cessavit, prima videre meruit. Plorabat ergo, quia quem multum desiderabat non videbat. Plorabat, quia corpus Domini de monumento furatum putabat. Dum vero fleret, inclinavit se, et prospexit in monumento. Jam enim monumentum vacuum viderat, et Dominum furatum de monumento discipulis nuntiaverat. Quid est quod iterum se inclinat, nisi quia iterum videre desiderat ? Verbi gratia, sicut dum aliquam rem amittimus, quamvis huc illucque sæpius discurrendo quæramus, ad illum tamen sæpius locum discurremus et respicimus, ubi eam posuisse meminimus. Ita et hæc sancta mulier, quamvis huc illucque curreret corpus Domini quærens ; anxia tamen de ejus absentia, frequenter monumentum aspiciebat ubi eum positum noverat. Unde etsi Dominum statim videre non meruit, angelorum tamen visione privata non est. Nam vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes ubi positum fuerat corpus Jesu, Dicunt ei illi : *Mulier, quid ploras ? Quem quæris ? (Joan. xiii, 15.)* Interrogabant angeli non ut quærendi minuerent desiderium, sed ut augerent. Sic enim nos cum propter amissionem fleamus, si quis causam fletus inquirat, magis ploratum accumulatur. Ita et illi causam doloris inter-

rogabant, ut fletu desiderium augerent, scientes beatos esse, *qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Mat'h. v, 4).* Sed mulier cujus rei gratia fleret manifestat, cum adjungit : *Quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset conversa retrorsum, vidit Jesum stantem, et nesciebat quia Jesus est (Joan. xx, 13-14).* Recte ut Dominum mereretur videre, conversa retrorsum dicitur ; qui enim retrorsum convertitur, illuc oculos dirigit ubi prius terga habebat. Quasi enim retrorsum conversa est, quando dubitationis postponens nebulas, Christi resurrectionem ex parte credere cœpit. Cui tamen visionem sui Dominus ita suspendit, ut, quia amabat, sed eum resurrexisse non credebat, illum et videret, et non cognosceret. Unde evangelista : *Illam, inquit, æstimans quia hortulanus esset, dicit ei, domine, si tu sustulisti eum, dicit mihi ubi posuisti eum, et ego eum tollam (Joan. xx, 15).* Habet enim vis amoris hoc proprium, ut quem quisque multum amat, omnes amare putet. Sed non in toto hæc mulier erravit, cum dominum hortulanum æstimavit. Sicut enim hortulani officium est noxias herbas eradicare, ut bonæ quæque proficere valeant ; ita Dominus Jesus Christus de horto suo, id est de Ecclesia sua, quotidie vitia eradicat, ut virtutes crescere valeant. Cum vero sexus femineus fragilis sit ad onera ferenda, hæc propter amoris magnitudinem, leve et possibile arbitrabatur, dicens : *Si tu sustulisti eum, dicit mihi ubi posuisti eum, et ego eum tollam. Dicit ei Jesus, Maria. Conversa illa dicit : Rabboni, quod dicitur Magister. Dicit ei Jesus : Noli me tangere (Ibid.).* Quia Dominus superius mulierem communisexu eam appellavit, et cognitus non est : vocavit eam proprio nomine, ut saltem cognoscentem se cognosceret. Ait enim, *Maria.* Cum enim apud Dominum certus sit numerus electorum, magna gratia illis datur, qui propriis nominibus Deo noti esse manifestantur. Qualis erat Moyses cui dictum est : *Novi te ex nomine (Exod. xxxiii).* Unde mulier postquam proprio nomine a Domino vocata est : statim cognoscentem se recognovit dicens, *Rabboni, quod dicitur Magister.* Hæc autem inquires, illico corruit in terram, volens adorando pedes ejus tenere, recognoscens eum, vocata ab ipso ex nomine. Cui a Domino dicitur : *Noli me tangere.* Ubi non est putandum quod post resurrectionem tactum renuerit feminarum : cum de duobus a monumento illius recedentibus dictum sit, quod accesserunt et tenuerunt pedes ejus. Sed ideo a suo contactu prohibuit, quoniam ejus mentem adhuc perfectam in fide non sensit : quando Dominum viventem inter mortuos requirebat. Quare autem ab ipsa se tangi noluerit, manifestatur cum subditur : *Nondum enim ascendi ad Patrem meum (Joan. xx, 17),* id est, quia me inter mortuos ut mortuum requiris, et nondum credis me æqualem Patri secundum divinitatem, *Noli me tangere.* In ejus quippe mentem Dominus ad Patrem non ascendit, qui non credit eum æqualem esse Patri. Et quia beata Maria necdum perfecte di-

vinitatis ejus potentiam cognoverat, prohibita est tunc ne tangeret pedes ejus. Vade autem ad fratres meos, et dic eis: *Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. Venit autem Maria nuntiāns discipulis quia vidi Dominum, et hæc mihi dixit (Ibid.)*. Clementissima namque Dei pietas, in hoc loco erga femineum genus declaratur. Quia enim per feminam mors mundo illata fuerat, ne semper in opprobrium sexus femineus haberetur, per sexum femineum voluit nuntiare viris gaudia Resurrectionis; per quem nuntiata fuerat tristitia mortis. Ac si diceretur: De cujus manu sumpsisti poculum mortis, ab ejus ore audire gaudia Resurrectionis. Et sicut per beatam Mariam semper virginem quæ spes est unica mundi, paradisi portæ nobis sunt apertæ, et maledictio exclusæ Evæ; ita per beatam Mariam Magdalenam opprobrium femineum deletum est, et splendor nostræ Resurrectionis in Dominica resurrectione exortus, ab ea propinatus est. Unde bene Maria interpretatur stella maris. Quæ interpretatio quamvis Dei genitrici specialiter congruat, per cujus partum virgineum Sol justitiæ mundo resplenduit, tamen et beatæ Magdalene potest congruere, quæ cum aromatibus veniens ad sepulcrum Domini, prima splendorem Dominicæ resurrectionis mundo nuntiavit. Et si discipuli ideo apostoli vocati, quia missi sunt ab ipso ab prædicandum Evangelium omni creaturæ, nec minus beata Maria Magdalene ab ipso Domino destinata est ad apostolos, quatenus dubietatem et incredulitatem suæ Resurrectionis, ab illorum cordibus removeret. Te ergo supplices, quæsumus, Domine, ut qui illi tuæ misericordiæ tantam contulisti gratiam, nobis ipsius propitiari digneris meritis, quatenus qui nostrorum obruti sarcina peccatorum, non valemus obtinere veniam, ipsius pio suffragante patrocinio quæ tibi devote, imo specialiter servivit, in sæculo, nuncque cum angelis charitatis perfruens gloria triumphat in cælo, solito charitatis radians fulgore omnium criminum exuat labe, atque supernam suo precatu ducat ad patriam, quo laureati ipsius consortes efficiamur gloriæ, te annuente qui vivis, etc.

SERMO III.

DE SANCTO BENEDICTO ABBATE.

(122) Festiva beatissimi Benedicti solemnitas, Christo Domino propitiante refulget, quæ fidelium cordi-

(122) *Festiva B. Benedicti solemnitas*. Sermonem hunc santi Odonis esse, sicut sunt et præcedentes de sancto Petro et Maria Magdalena, testatur Aymoinus libro secundo de Miraculis sancti Benedicti, cap. 4. cum ait: Ipse tamen, videlicet sanctus Odo, eo sermone, quem in ejusdem Patris laude ac honore facundissima dictavit eloquentia, memorate eundem cœnobarum legislatorem suis temporibus multis miraculorum radiasse signis. Pronuntiavit autem illum, dum sancti Benedicti Floriacensis cœnobium regeret, in quod et ipse primus Regulam hujus sancti Patris intulit, ut aperte docet Asso libro II Historiæ sancti Berchorii abbatis his verbis: «Sed rex prudentissimus (Rodulfus), ad decoranda jura sibi a Deo collati regiminis, ut justi-

bus, et affectum devotionis augere, et spiritale gaudium afferre consuevit. Merito siquidem tanti patris memoriæ iidem fideles congaudent: ut illud propheticum impleatur: *Dicite justo quoniam bene (Isa. III, 10)*. Et item: *Memoria justi cum laudibus (Prov. X, 7)*. Constat enim quod unumquemque sanctorum Christiana pietas tanto venerabilius colit, quanto celsius hunc a Deo decoratum cognoverit. Unde et istum patrem, divino quodam instinctu specialius amat, ejusque memoriam dulcius recenset. Nimirum non nescia, quod illum omnipotens Deus, inter summos et electos sanctæ Ecclesiæ Patres, mirum in modum provexit, et inter sanctæ fidei fundatores, ac cælestis disciplinæ censors, insigniter sublimavit. Quippe, quem sancti Spiritus charisma, tum miraculorum signis, tum virtutum exercitu adornavit, ut dignus in mundo appareret, per quem excelsioris ordinis multitudinem informaret. Inde est, quod et in hac solemnitate, et in aliis sancto nomini ejus dicatis, quoties in anno, suis temporibus eveniunt; tam devote tamque libenter, et ex tantis partibus, ad ejus sacrosanctum tumulum tanti accurrunt. Nam non quippe pagenses, verum etiam plebs urbana, nobilibus viris conserta, clericorum etiam honestis quasi inflorata personis, lætabunda confluit, et commune patrocinium devota requirit. Nam quasi parum esse desiderio devotorum Deus prospiceret, si semel tantum in anno, solemnitatem ejusdem patris fideles coluissent: existere causas præstitit, quibus et alias solemnitates gaudio Christianorum adaugeret (123). De sancta videlicet illius translatione, nec non et tumulatione, quas divinitus esse dispositas, multa signorum documenta produnt. Quo videlicet in loco tanta, ut ita dixerim tam mira miracula, et in Scriptura referuntur gesta, et sub oculis patrata dignoscuntur ut ipsorum fulgor etiam quosque remotos ad ejus reverentiam excitare potuerit. Quæ, licet instante jam tempore Antichristi, *cujus faciem, ut scriptum est, præcedet egestas (Job. XLI, 13)*, cessare videantur; præstantior tamen sanitas animæ semper ejus meritis obtenta præbetur. Cessare autem divina miracula, vel ibi, vel alias, nostrorum enormitas peccaminum facit: qui post revelatam Christi gratiam retro sumus conversi.

De ipso quippe Domino Jesu Christo perhibetur, quia propter obcæcationem infidelis populi, nullam in Capharnaum potuerit patrare virtutem (*Marc. VI, tiæ sectator insuperabilis, ita ecclesiarum existens instaurator inflexibilis, nequaquam passus umbraticum monachos gestantes habitum absque aliqua alterius aberrare doctrina, cœnobium Floriacense insigne reliquiis corporis piissimi Patris monachorum Benedicti, corrigendum tradidit sancto Odoni abbati monasterii Cluniacensis. Gloriosus autem abbas locum prædictum, ut in gestis ipsius legitur, sibi a sancto Benedicto adoptatum religiosissime ordinans, libellum Regulæ ejusdem Patris primus eidem loco intulit.*)

(123) *De sancta illius translatione*. Multi translationis corporis sancti Benedicti a Cassino Floriacum meminerunt, et plerique etiam historiam integram scripserunt. Videnda Bibliotheca Floriacensis.

5): Nos ergo non sumus digni, ut illo favore sanctus iste pater nos foveat, aut consolari dignetur, quo sibi placitos alumnos lætificare consuevit. Hoc solum quippe magnum nobis debet videri, quod talibus præstat, ut ejus sanctæ solemnitati pessimus interesse, et de spe misericordiæ ejus gaudere. Nec minor est ejus potentia vel pietas quam si miracula frequentaret. Sed nimirum necesse est, ut per omnem Ecclesiam cessantibus signis, manifestetur qui sint illi qui universalem fidem, propter præsentia miracula, vel qui propter futuram beatitudinem, colunt. Quin et imminente jam terribili judicio, sequaces Antichristi signa potius facient, ut *coram eis qui voluntarie peccant*, ut scriptum est, *offendicutum* ponatur (*Ezech. ii, 20*). Necdum tamen eadem miracula penitus adhuc desunt, quoniam et ad sacrosanctum ejusdem patris sepulcrum, et in aliis beatæ ejus memoriæ, locis, hæc etiam fieri non ignoramus.

Signorum sane inquisitoribus, qui unumquemque patrem sanctum, vel potentem, vel impotentem, et raritate vel multiplicitate eorumdem signorum arbitrantur, illa Dominica exprobatio consideranda est, qua dicit: *Generatio mala et adultera signum querit* (*Matth. xii, 39*). Et illa præconis ipsius, exprobrando dicentis, *Judei signa petunt* (*I Cor. ii, 22*): quos alias Deo odibiles (*Rom. i, 30*), non tacet. Herodes autem, *qui*, ut scriptum est, *cupiebat aliquod signum ab eo videre* (*Luc. xxiii, 8*), nec in modico quidem ejus responsionem dignus fuit audire. Centurionis autem fidem omni Israeli prætulit (*Matth. viii, 13*): qui ad servi curationem solam ejus jussionem sufficere non dubitavit. Hæc exterius inseri, sufficere non dubitavit. Hæc exterius inseri, quorumdam tepiditas exigit, quorum devotio cessantibus signis frigescit. Porro eidem beatissimo patri, sua prærogativa admodum sufficit: qui tantopere fulgoris emicat, ut etiam remotissimos totius Christianitas sinus radiis suæ beatitudinis illustret. Nec monachorum cohortes ubique terrarum diffusæ, tantam ejus celsitudinem ignorant: qui sanctam ipsius institutionem præ cæteris sectantur. Ita ut etiam in ipsorum Patrum cœnobiis, qui norman sancti propositi fideliter ac religiose promulgarunt, hanc proprii clientes eorum malint profiteri. Non immerito arbitrantur, quod hunc specialiter; tanquam alterum Moysen Deus prædestinaverit, per quem monasticæ legis decreta sanciret.

Fuerunt quidam alii, sicut jam dictum est, ejusdem sanctæ institutionis decretores; sed tanquam Moysi, huic quoque dicatur: *Novi te ex nomine*. Iste est, qui in hac cœlesti disciplina placidus effusit: nam ante Moysen, sacrificiorum cæremoniæ, et circumcisionis ritus frequentissimo viguit usus qui tamen specialiter per eundem Moysen inculcatus est (*Exod. xxxv, 12*; *Gen. viii, 20*; *Exod. xii, 3*): Sic ergo et huic beatissimo legislatori non præjudicent alii Patres, qui sanctæ regule munia des-

cripserunt: sed magis ut assertores ejus sancta confirmet. Neque enim abs re sanctus iste Moysi comparatur, quandoquidem, non pauca magalia pene similiter, ab utrisque geruntur.

Mysterii itaque majestate separata, qua sub Moyse, *omnia in figura contingebant* (*I Cor. x, 11*), de cætero multa reperies, quæ similia, tanquam sub uno spiritu gesta, noster iste patravit. Et hoc equidem privilegium utrisque est commune, quod ambo sunt legislatores. Ille querelas Hebræorum turbas de Ægypto exire suavit; iste vero, quasi de genuinis carnalium desideriorum tenebris multas ex populo acquisitionis catervas suo ducatu abstractas, ad terram viventium introducit. Ille mare Rubrum divisit; iste post Petrum, inusitato miraculo, discipulum equidem super aquas currere fecit. Dum plane in utroque facto liqueat rerum obstare naturam; videris quid horum præcellat: utrum vel æquale sit, aquas divisisse, aut super eas sicco vestigio cucurrisse. Ille in exustis arvis, aquam sitienti populo de petra produxit (*Num. xx, 10*); iste de sicca rupe, fontem usibus monachorum elicuit, hodieque in rivum fluit. Ille brutos mores Judæorum, quos incredulos vocat et rebelles, virga legis coercuit; iste monachorum gregem, sicut voluntarie auditu auris obedientem, quasi una persona, propter unum cor alloquens, filium nominat, et suavi jugo Christi supponit.

Multa dici præterea possent, quibus istarum personarum convenientia patuisset. Et hunc quidem beatissimum patrem legislatio specialiter Moysi comparat. Sed magnitudo virtutum, atque signorum, quibusque etiam excellentissimis viris, consortum nihilominus ostendit. Sicut ille mirabilis ejus vitæ relator, papa videlicet Gregorius astruit, qui assignanter ex quibusdam factis, ipsum aliquibus nominatim expressis cœquat, dicens inter cætera: Nam in aqua ex petra producta, Moysen; in ferro vero, quod ex profundo aquæ rediit, Elisæum. In aquæ itinere, Petrum. In corvi obedientia, Eliam. In luctu autem mortis inimici, David video et perpendo. Vir iste spiritu justorum omnium plenus fuit. Qui et in dono prophetiæ, et in dignoscendis hominum cogitationibus, atque in secretum agnitione judiciorum, valde eum perspicacem fuisse non tacet. Postremo, quod inter plurima superni muneris charismata, apprime disertus fuerit; et quod monachorum regulam, sermone luculento, et discretionem præcipua scripserit, lætabundis auribus eorum narrat. Lætabundis, inquam, quia grande gaudium quibusque sanum sapientibus hoc affert: quod eis superna providentia, talem ac tantum ducem, ac præceptorem constituit, quem ad promulgandam cœlestis disciplinæ legem, dignum et idoneum totus mundus agnoscat. Gaudent ergo, et quasi prævium sequentes, de ejus nutu pendent, et cordis aciem in eum defigunt. Gaudent, quia per ejus magisterium, ad cœlestis militiæ tirocinium surti asciti. Sperant sub ejus ducatu militantes, ad superni regis palatium

intromitti. Et quod suis meritis nequaquam præsumunt, ejusdem sui ducis intercessione adipisci confidunt. Ad hanc itaque lucernam, quasi in caliginoso vitæ hujus stadio micantem, subinde respiciunt, et in ipsa vident quo gressum operis tendant. Lucerna est igitur beatissimus Benedictus. Lucerna, inquam, ad hoc super candelabrum posita, ut ardens et lucens, sicut de suo præcursore Veritas attestatur, omnibus qui in domo Dei sunt, resplendeat (*Matth. v, 13; Joan. v, 35*). An et iste superno amore non vehementer arsit? An et iste, cum verbo et opere, tum signorum splendore non reluxit? Est igitur lucerna sed qualiter eundem præceptorem suum, imo et dominum legiones monachorum decentius appellabunt? Dominum, inquam, siquidem et Elias dictus est dominus Elisæi. Ergo pietatis affectu vocetur lucerna. Sed quasi parum est, vocetur etiam stella. Non tamen qualiscunque, sed talis, quæ erudiens multos ad justitiam, refulgeat, juxta illud Danielis, in perpetuas æternitates. Vocetur etiam sol, quia fulgebit sicut sol cum justis; et nunc in Ecclesia, et tunc in regno patris eorum. Vocetur etiam angelus, quia legem requirunt ex ore ejus. Postremo videant et gaudeant, quam proprie vocetur Benedictus, quem Deus adeo benedixit in omni benedictione spirituali. Et per quem tantæ benedictionem hæreditate possidebunt.

Fateor enim, quod ejusdem patris dilectoribus adeo placet tali vocabulo censeri, quod solet maxime post divinum nomen, more Christiano versari. Quis enim pie loquens, aut Benedictum, aut benedictionem sub quolibet obtentu non dicat? Cæterum laudes ejus resonare, talibus utcunque congrueret, qui juxta Apostolum sciunt, *quæ est spes vocationis Dei* (*Ephes. i, 18*). Videlicet et illius vocationis, qua non solum cum aliis Christianis communiter ad fidem vocati sunt, sed etiam ad subeundum celsiorem gradum, per eundem patrem institutum, qui in vacuum gratiam hanc nequaquam accipiunt, sed quæ a Deo donata sunt (*II Cor. vi, 1*), norunt. De quibus, propter cor et animam unam, sub unius populi vocabulo Deus dicit: *Obauditur oris obaudiunt mihi, quem nimirum in sanctis ejus laudare jubemur* (*Psal. xvii, 45; cl, 1*). Sed quales eum laudare debeant, Scriptura non tacet, dicens ad ipsos: *Qui timetis Dominum laudate eum; et item: Laudabunt Dominum qui quærent eum* (*Psal. xxi, 24, 25*). Quo contra: *Non est, inquit, speciosa laus in ore peccatoris* (*Eccli. xv, 9*). Quid ergo de nobis censendum est, qui supra modum peccatores sumus, et laudes ejus attentare præsumimus? Sed divinæ pietatis divitias attendentes, de ejusdem indulgentissimi patroni misericordia præsumimus.

Denique eadem Scriptura, quæ in persona justorum dicit: *Laudent eum cæli, mox subjungit, et terra* (*Psal. lxxviii, 35*): ne peccatores desperarent. Nam adeo misericordiam suam Deus multiplicat, ut non solum homines, sed etiam jumenta salvet. Ergo et nos, de ejusdem patris laude, licet indi-

agni, gaudeamus. Et quamvis non sit nobis os aperire præ confusione, tamen illud Mosaicum unusquisque nostrum eidem dicat: *Scio, quia misericors es, Domine* (*Psal. xxxv, 8*). Cum metu et spe præstolantes, utrum sicut regibus consuetudo est, ut in suis natalitiis reos absolvant; sic iste princeps Dei propter gaudium suæ sanctæ solemnitatis, vincula nostra relaxet. Siquidem et illud occurrit memoriæ, quod inter pretiosa filiorum Israel munera, etiam pilos caprarum (*Exod. xv, 4*) quidam detulerunt. Et quia per illos peccatorum confessio designatur, saltem vel hoc unum offeramus. Verum si deest aurum sapientiæ, si argentum rite laudantis eloquii, si diversarum virtutum gemmæ, prostremo si castitatis byssus miseris abest, vel prædictos caprarum pilos offeramus, quia forte et ipsi cum veraci confessione placebunt. Veraci scilicet, quia quem adhuc ex consensu peccare delectat; falsum est, quod de præteritis vere pœniteat. Ut autem quiddam de humano usu loquamur, si quando paterfamilias, post tempus, domum suam revertitur, omnis familia solet adgaudere: cum quidem et catelli exsistentes, quodam gestu membrorum se monstrant lætari. Quapropter et nos, licet jumentis insipientibus merito simus comparandi, tamen si ob istius honorem solemnitatis, quæ eundem nostrum Dominum nobis quodammodo repræsentat, gavisifuerimus; vel micæ misericordiæ ejus sperare quasi catuli sub mensa poterimus. Et hoc non ex nobis, sed ex bonitate evangelici regis qui cæcos et claudos ad convivium suum dignatus est asciscere (*Luc. xiv, 13*). Bene ergo nobiscum agitur, quod idem paterfamilias nos suis solemnibus interesse non dedignatur. O quanti sunt etiam in remotissimis trans maria regionibus, qui tantopere gauderent si eis vel semel ad ejus sacrum tumulum accedendi possibilitas esset! Unde etiam considerandum est quid a Deo nobis donatum sit. Ne forte si ejus præsentiam minus reverenter senserimus, aut infecto corde, quod absit, in conspectu ejus vacui venerimus, dicat ipse propheticum illud: *Non est anima mea ad populum istum* (*Ista. xv, 1*); et item: *Prope es tu ori eorum, et longe a renibus eorum* (*Jer. xii, 2*). Propterea cum ad exemplum evangelici illius regis intraverit, ut videat solemnizantes, tanquam discumbentes (nam cum spiritu Dei plenus sit, nihil est in creaturis Dei quod eum latere possit), quisque nostrum procuret, ne forte paternos ejus oculos cordis amictu vel corporis offendant. Nam, ut ipse dicit: *Omnis exaltatio genus est superbiæ, per quam maxime quisque sit abominabilis, ut scriptum est, apud Dominum* (*Deub. xxii, 5*). Meminerimus tamen, quia ad supernum judicem, vel ad senatores cæli placandos, recogitatio seu confessio peccati specialiter prosit: juxta illud: *Narra si quid habes, ut justificeris* (*Isa. xlii, 26*). *Iniquitatem meam, inquit, ego agnosco*. Et ideo quasi securus postulat: *Averte faciem tuam a peccatis meis* (*Psal. i, 14*). Quisquis vero nostrum vult sui meriti faciem contemplari, ne-

cesse habet ut in hoc speculum intendat, id est, ut ejusdem beatissimi confessoris actus sollicitus perpendat. Inspectis etenim, prout nostra parvitas est, illius gestis, vel quantum nos in imo, vel quantum ipse in sublime sit, animadvertere poterimus. Hinc de quolibet pœnitente scriptum est: *Respiciet homines, id est, sanctos, et dicet: Peccavi (Job xxxiii, 27)*. Quoniam ad illorum speciositatem considerat quantum se deformem attendat. Quæ utilitas autem de eadem confessione proveniat, ibidem signatum est, cum dicitur: *Libere-mus eum de superbia, et de his quæ fecit, ut non eat in perditionem (Ibid., 17)*. At vero quia Scriptura jubet: *Sanctus enim dies Domini est, nolite contristari (II Esdr. viii, 10)*; quod ex nobis vel in nobis triste est omittamus: et quasi nobiscum sit hodie sponsus, gaudere præsumamus. Munus vero nostræ confessionis, velut ante pedes paternæ pietatis offerentes, nostrum posse in ejus laude et admiratione, totum sublevemus. Ejus vero laudes, quisque tanto celsiori voce clamet quanto hunc ardentius amat, vel ejus vitam perspicacius pensat, quæ nimirum a sui primordio, tota admiratione dignissima est. Nam quam magnificum illud est, quod paternas, ut fertur, eo deserente opes, admodum domicilium sibi Spiritus sanctus, in ejus sacro pectusculo collocaverat, qui esse philosophorum inania studia adhuc tenerrimus cognovit; qui grandævo animo jam tunc eremi vastitatem subire ausus est. Quod nec ipse quidem Martinus, toto orbe mirabilis, fecisse refertur. Et quia jugum non solum ab adolescentia, sed etiam ab ipsa infantia portavit (*Jer. iii, 25*), ut ibidem Jeremias prosequitur, in illo cœlesti capitolio singulariter sedebit. Nec sine divino moderamine gestum fuisse constat, quod aculeos tentationis in sese tam validos, ibidem expertus est. Sicut enim dux honorum Petrus, primo sibi ostensus, est tunc Dominico gregi prælatus; sic iste princeps Dei tantorum millibus monachorum præferendus, oportuit ut proprio discrimine probaret, qualiter subditis misereri debuisset. Quia tamen primo certaminis impetum fortiter devicit, tale quid deinceps nunquam sensit. Quam obedienter sane, et quam diserte privato bono quisque debeat commune bonum præferre, hic spiritalis disciplinæ magister in hoc suo facto demonstrat. Quod mox ut expetitus est, dilectam solitudinem se vincens deseruit, et voto supplicum satisfecit. Quoniam vero sancta atque admiranda ejus gesta in promptu habentur, nos interim taceamus de illis. Hoc tamen ad ipsius honorificentiam referamus, quod non alius quilibet ex magistris Ecclesiæ vitam tanti patris digessit, quam insignis ille disertissimus papa Gregorius, qui totum quod scripsit, quasi aurum refulget.

Divinitus enim dispositum est, ut cum isdem excellentissimus legislator in cæteris modis sit a Deo decoratus, etiam hinc majori auctoritate tam ipsi quam legislatio ejus roboretur, quod eandem vitam summus apostolicæ sedis pontifex ordinavit. Quæ scilicet vita, etiam ex occasione Dialogi ejus,

A pluribus innotesceret; et non solum apud Latinos' sed etiam apud Græcos notissima foret. Nec illud prætereat quod omnimodis gaudendum nobis est, hunc tantum splendorem in hanc nostram occidentiam regionem venire, divino nutu donatum esse. Nec abs re credimus contigisse quod clientem unice dilectum, beatum videlicet Maurum, has in partes adhuc vivens direxerit, et demum se transferri voluerit. Forte enim, cum sancta mens ejus adeo dilatata esset, ut omnem mundum simul conspiceret: hunc locum, sibi quodam occulto consilio specialiter delegit. Viderit ergo quisquis est, cui locus tam multis usquequaque tantum desiderabilis non negatur: quanti habendus sit, quantaque reverentia excolendus. Pondus quippe cujuslibet reatus, non solum ex intellectu gerentis, vel tempore, sed etiam ex loco solet pensari. Hinc enim velut a majori exprobratione, contra implium vox divina queritur, dicens: *In terra sanctorum inique gessit, et non videbit gloriam Domini (Isa. xxvi, 10)*; et item: *Dilectus meus in domo mea male operatus est (Jer. xi, 15)*. Alioquin, quem præsentia tanti patris ad sui reverentiam non flectit, spiritum Judæ videtur participare. Cujus duritiam, nec visio, nec locutio, nec convivium ipsius Domini emollivit. Inspiciamus ergo, quid a Deo donatum est nobis, et ablatam gratiam nullatenus in vacuum recipiamur. Tanta fulgor, cæcitatem mentis nostræ illuminet. Tanta pietas, duritiam emolliat. Tam potens medicina, vulnera nostra sanet. Si enim adhuc puerulus ita capisterium reparavit, ut nec scissura quidem appareret; nos, qui vasa ad honorem in domo Dei per gratiam vocati sumus, quia multas peccatorum scissuras incurrimus, per eundem medicum qui jam suo regi sociatus est, reparari poterimus. Si nigredo scelerum nos decoloravit, non simus ut Æthiopes, qui non mutant pellem suam; sed ad ejus manum recurrentes, annonam misericordiæ, sicut ille corvus, ab eo requiramus. Si etiam inter injuriosos merito computandi sumus, illum tamen affectum, quo pro se odiente flevit, ab ipso reposcamus. Neque enim supplices, quamvis indignos, aversabitur, qui pro perseverante in malitia lugebat. Gaudeamus ergo, et erga Dominum nostrum, quo valemus adnisi dilectionis affectum exhibeamus. D Nam idcirco dimissa sunt Mariæ peccata multa, quia dilexit multum (*Luc. vii, 47*).

Cæterum ad laudes ejusdem principis Dei semper, juxta Psalmistam, adjicere, cuiquam desiderandum est. Sed nos affectum quidem exhibere possumus, perfectionem vero tantæ rei nequaquam explere sufficimus. Quapropter eadem illius laudes, non una vox, non una congregatio, neque una urbs vel provincia proclamatur; sed ubicunque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas, laus Benedicti frequentatur. Si enim *in multitudine populi dignitas regis est (Prov. xiv, 28)*, ut ait Salomon, quantum putamus esse dignitatem istius regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus mona-

chorum? Quis unquam rex aut imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus sibi tantas legiones conduxit, quantas videlicet iste, cujuslibet sexus et ætatis in Christi militia, voluntarie juratas disponit? Quem quasi præsentem intuentes, et vexillum institutionis sequentes, diabolicas acies viriliter infringunt. Quibus illuc propheticum coaptatur, *erunt oculi tui, videntes præceptorem tuum* (Isa. xxx, 20). Denique fidelis opinio est, quod unusquisque sanctorum cum illis surget in regeneratione, quos Domino acquisivit. Cum igitur universi hujusce institutionis ejus sequaces, in unum coacti fuerint; quale signum apostolatus Benedicto tunc ille copiosus exercitus seipsum exhibebit? O quæli gaudio tunc ille tripudiabit, qui sese illis cohortibus immiscere potuerit! Nunc omnes, vel loco vel affectu vicini, in eum cordis intuitum dirigant. Omnia enim omnibus factus est. Habet enim pueri formam in puero quam sequantur; ut quoniam ad exemplum Isaac Deo obliti sunt, primordia sua caveant fermentare. Ac deinceps quique per ætatum successiones sint perfecti sensu; ut a paterna sui nutriti pietate non degenerent. Ne forte si ab excellentiori gradu ceciderint, gravius elidantur. Sed et nos quicumque deliquimus, nullo modo ab speranda clementia deficiamus; quia vivens et post obitum mortuus suscitavit, confracta restauravit, desperata curavit.

Et quamvis non fecerimus ejus voluntatem, Dominum tamen invocemus eum, et sint oculi nostri in manibus ejus intendentes, donec ipse suos attollat super nos, et misereatur nostri. Sit nobis semper Benedictus in corde, Benedictus in ore, Benedictus actu, quatenus si qua virtus, si qua laus disciplinæ, ut illud apostolicum imitantes, quæ vidimus in illo, et audivimus in illo, et audivimus ab illo, sectemur, ut nobiscum sit Deus pacis per ipsum, in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

DE COMBUSTIONE BASILICÆ BEATI MARTINI.

Exigitis, domini mei, divites inopem, eloquentes elinguem. Nam quia nuper basilicam (124) domni nostri Martini flamma denno voravit, et hac occa-

(124) *Basilicam domni Martini flamma denuo voravit.* Non semel, sed pluries ecclesia sancti Martini combusta fuit ante m. annum. Primo, tempore Clotharii regis, per Wilicharium conjugemque ejus, uti scribit Gregorius Turonensis, lib. iv. Histor. Franc. cap. 20, et libro x, cap. ult. Secundo per Nortmannos, anno 853, sicut referunt annales incerti auctoris. his verbis: « Anno 853 Nortmanni per Ligerim fluvium venientes Turonum Galliæ civitatem prædantur, et inter alias ædes ecclesiam quoque sancti Martini confessoris nemine resistente, succendunt. » Quibus concordat et Sigebertus Gemblacensis monachus in Chronico. Tertio rursus per eosdem Nortmannos anno Christi 903, quemadmodum testatur Historia dominorum Ambaziensium, dum ait: « Mortuo Odone rege, qui x annis regnavit, in vii anno post ejus obitum ab Erith et Bathet Nortmannis civitas Turonis succensa est, ecclesiaque beati Martini cum toto castro, atque cum xxviii ecclesiis. » Quarto denique, sicut habet Anonymus, Majoris Monasterii monachus: « Anno incarnationis Domini

sionē quidam quasi fide vacillant, quidam insuper stulti garriunt, cur incendium non represserit; dolor qui de priori adustione contigerat, nobis renovatus est, et ob hoc exigitis, ut quædam quasi sicera verborum vobis conficiatur, quæ mœrentibus propinetur, et illis aliquatenus succenseat. Quod quidem ego diu cunctatus refugi. Martinus etenim, cujus obsequio debet iste sermo famulari, major est quam dici queat. Quem, sicut de eo perhibetur, usquequaque Deus mirificans, etiam in hoc glorificat, quod omnis qui de illo et prosaice et metricè, sive etiam rhythmicè scripserunt, et sancti et periti fuisse, et dulci admodum atque compto eloquio noscuntur, quæ pertulerunt edidisse. Et nimirum, nisi jubentium auctoritas et rei necessitas urgeret, inconsequens videretur, ut is, qui de homine et nihil habet, et parum, id tentare præsumeret. Sed ad spem communem cordis oculos reducens, spero, quoniam Christus, qui benedicit pusillis et majoribus, non desereret hoc quod obedientia conatur obsequens imperio charitatis. Nam ipse volat super pennas ventorum, excellens omnem contemplationem angelorum: ipse descendit ad inferiora terræ, lactescens tenebritudinem parvulorum. Ipse facit ut animalia volent sequentibus rotis, ipse ut stellio brachiis nitens moretur in ædibus regis. Et cui patriarchæ vel prophetæ cecinerunt, ejus laudes Hebræorum pueri clamaverunt. Ut ergo dedit excellentes viros, qui mandatas excubias ducentes in laudem beati Martini multo nobiliter scriberent; ita infirmis præstare dignetur, ut saltem velut canes modicum quid pro ejus zelo delatrent.

Quando [quo] primo igitur tantæ calamitatis rumor, et vicinas et remotiores quasque provincias derepente pervolvit, ingens mœror et luctus omnium corda perstrinxit, ita ut, sicut nobis relatum est, non solum quilibet rusticani, qui beatum virum quasi peculiarius diligere consueverunt, sed et optimates quique lacrymati, quin etiam et reges fuisse dicantur. Quibus equidem vim doloris hoc maxime exaggerabat, quod eadem domus ante non multos annos combusta fuerat (125): et nunc multo sumptu, multaque suorum indu-

nicæ 994, ecclesia beati Martini iterum concremata est una cum castro ab oriente, a fine sancti Hilarii usque ad sanctam Mariam Pauperulam, a meridie a porta sancti Petruonis usque ad Ligerim. » Non in hac autem, neque in secunda, sed in tertia combustionem, quæ contigit anno 903 sermonem hunc ab Odone dictum, et tempus ipsum quo claruit, et verba quæ statim sequuntur, nempe, quod eadem domus ante non multos annos combusta fuerat, aperte demonstrant.

(125) *Et nunc multo sumptu, multaque suorum industria reparata.* Primam basilicæ sancti Martini combustionem restauravit Euphronius archiepiscopus, illamque stanno textit, opitulante rege Clothario, sicut dicit Gregorius Turon. lib. iv. cap. 20, et lib. x, cap. ult. Secundam ipsi canonici sancti Martini, qua potuerunt industria et excellentia reparaverunt, ut hic docet sanctus Odo. Pro tertia resarcienda, pecuniis jam deficientibus, ad Adefonsum Hispaniæ regem recursum est, ut patet ex ipsius Adefonsi litteris anno 906 datis, quæ benignitati Joannis Massoni Papii fratris de-

stria tandem reparata pulchrius videbatur. Multo enim decentius nunc, quam ante illam combustionem fuerit, compta renitebat, longe tamen inferius quam priscis temporibus, quia nunc [tunc] et crustulis marmoreis intus obducta erat. Nam interdum Protonisso marmore paries rubicundus,

bite, sic habent: « In Dei nomine Adefonsus pro Christi nutu, atque potentia Hispaniæ rex, Christianissimo gregi, et cultoribus tumuli beati confessoris Christi Martini Turonensis ecclesiæ, in Christo, et per Christum, æternam salutem. Litteras sanctitudinis vestræ, quas per mansionem, es datum † deferri procurastis ad egregium pontificem apostolicæ Jacobi sedis archiepiscopum Sisinandum: postquam eas ille gratiose suscepit, et avide percurrens usque ad nostram clementiam destinare solerter non pepercit, recitatis quoque vestris apicibus, de sospitate vestra gavisi sumus: de Nortmannorum autem audacia, qui domum beati Martini incenderunt, suffoderunt, ac ejus pascua depascuerunt, dolor exinde impatiens nostro infixus est pectore. Sed quia certum est pro contemptu divinorum præceptorum, et transgressione mandatorum, Judæam, et Jerusalem perniciem sustinuisse pressurarum, ac domum Dei, legemque divinam a multis stirpis † vicibus esse captam atque succensam. Sed quoniam non in finem irascitur Dominus, a Jesu sacerdote magno, et Zorobabel, et Esdra, et Nehemia, in melius pro Dei jussu omnes ruinæ fuerunt contractæ, ac domus Dei restaurata. Unde confidimus in merito et interventu sancti Martini, qui vobis domum suam spiravit munire et instaurare, ut ultra non oculus [conculcet] eam superbus, nec contaminet pollutus. De mirabilibus quoque quæ penes vos gesta sunt, ut vestra narrat scedula, quæ hodie agit Dominus in vestra ecclesia, loqui mutos, solvi colligatos, audire surdos, auxit nobis milliare gaudium benedictus Dominus, qui per magnam misericordiam corroborat in omni tribulatione Ecclesiam suam. Ideo optamus vos bene valere, et sic ut prospere agatis, peragere procurate, et domum sancti Martini instudete munire. Gaudemus valde de hoc quod recte facitis. Et magis autem horum nos habemus gaudium, cum audimus vos in viis Domini ambulare, et domum Dei restaurare, ejusque atria munire, ut ipso præstante, ultra non paveat ruinam. De cætero quod rursus insinuastis, quia penes vos coronam imperialem habetis ex auro et gemmis comptam, nostræ serenitati condignam, et ob id apostolicam serenitatem Sisinandi intervenistis, ut nobis hoc insinuare procuraret, et emere peroptaret, ita ut restat [res ista], si nostræ complacuerit voluntati, apicibus redditis certificare vobis non differatur. Ideoque placuit nostræ serenitati hoc quod sermocinati estis, et insuper opulentiam impendimus consilii vestri [consilii vestris] gratiam. Quamobrem pernoscite navalem remigationem inter vos et amicum nostrum Amalvinum ducem Burdelensem inesse, et opitulante alti Poli potentia in hoc anno, qui est incarnatione Domini 906, indictione 9, inter cætera maxime disposuimus, ut mense Madio nostræ naves cum pueris palatii nostri usque Burdelensem, civitatem remigent. Vos tamen, si ex corde hoc implere nitimini, dirigite ipsam coronam per vestros fidelissimos fratres ad Amalvinum comitem Burdelensem, ut sit ibidem in mense diffinito mediante Madio, et eam ibidem nostri pueri inveniant: ratione servata, ut nostræ ibidem remeneant naves, et pueri nostri, cum aliquibus ex fratribus vestris, quousque duo aut tres ex ipsis vestris fratribus, cum aliquantulis ex nostris pueris et cum ipsa corona unam tantummodo ascendant navem, ut citius devolent usque ad nostram, Deo auxiliante, presentiam. Quod si placuerit, extemplo plena-

A nunc Pario candidus, nunc quoque prasino viridis varium et satis pulchrum schema præferbat, et foris aureolis sapphirinis, atque musivis fulgebat lapillis. Sed et tectum stagnis [stanneis] (126) tabulis erat opertum. De iis quædam adhuc indicia sunt, et quosdam grandæ-

rium diffinitum direxerimus vobis per illos pactum; non enim minuere, sed augere et locupletare causam ecclesiæ vestræ nitimur. Insuper et munera in adminiculum fabricæ conamur per fratres vestros vobis possidere. Quod si placuerit, remitemus eam sanam [per] ditatos fratres, et ob fastidium locupletatos. Sane optamus vestram benignolentiam, ut quidquid conscriptum habetis de virtutibus quæ in ecclesia vestra post obitum sancti Martini, gratia et merito ipsius Deo annuente factæ sunt, nobis dirigere non gravemini. Quoniam tamen nos de mirabilibus ejus habemus conscriptum, quæ in vita ipsius usque ad obitum mystice peracta sint: nos quoque multorum virorum illustrium vitam, virtutes, et mirabilia utpote emeritensium † evidenter ac sapienter conscriptas habemus, quæ ut remoror in Archivis vestris non habentur. Quod si vobis utilitas fuerit, dirigere eas procurabimus. De cætero quod conquæritis cujus Apostoli tumulus hic penes nos habetur, certissime pernoscite Jacobi apostoli Zebedei, Bonargis, qui ab Herode decollatus est, sepulcrum habemus in archis Marmaricis, provincia Galæciæ. Manu enim Domini gubernante, ut multæ veridicæ continent historiæ, usque ibidem per ratem corpus ejus perlatum est atque sepultum. Cujus sepulcrum multis claret hactenus mirabilibus, lacinantur † dæmones, cæcis redditur lumen, claudis gressus, surdis auditus, mutis eloquium, multisque et aliis mirabilibus, quæ cognovimus, et vidimus, et pontifices, et cleri ipsius narraverunt nobis. Nam quomodo in Jerosolyma ab Herode decollatus est, et huc sportatus atque sepultus, vel quo tempore, vel quo nodo, evidenter manifestum omnibus, et veridicæ nostrorum archiepiscoporum epistolæ, et Patrum historiæ, et multorum testantur eloquia. Quod si ad singula modo voluerimus ea vobis narrare, in longius vexetur stylus, quomodum excedemus epistolæ juxta, imo festinationem gerulorum qui noluerunt remorari. Sed opitulante Deo, dum vestri ad nos devenerint clerici, omnia liquidius et enucleata, nullaque lucubratione retenta, sed quod a sanctis Patribus accepimus, et tenemus in scripta, vobis dirigere non denegamus, Deo annuente, et amota omni hæsitatio-
ne, certe credatis, quod rectum et justum tenemus. Quod autem exquisistis quantum ab Oceano mari eminus distat ejus tumulus, vel in quo loco situs est, a mari virio † pernoscite usque ad locum ubi, Domino gubernante, duos fluvios, quos antiqua vetustas nominavit Voliam, et Sarem, in locum, qui dicitur Bisria, vestræ sedis Irriensis, ecclesiæ sanctæ Eolaliæ, habentur millia x et exinde usque ad gloriosum ejus sepulcrum, habentur millia xu. »

Verum hic Hispanicæ devotionis affectus ad laudabilem non pervenit effectum. Imo, sicut est apud Anonymum Majoris Monasterii monachum, hanc sancti Martini « ecclesiam toties concrematam optimates quinque, clerici et burgenses reedificaverunt, et ne leviter amplius opprimeretur, muro firmaverunt, et turribus firmis et munitissimis ceperunt. » Denique combustionem quartam refecit *Herveus thesaurarius ipsius sancti præsulis*, quem Glaber Rodolphus male et *Henricum* et *Herineum archiclavum* appellat lib. III, cap. 4.

(126) Sed et tectum stanneis tabulis opertum. Primam super corpus sancti Martini basilicam ædificavit sanctus Briccius, ejus in episcopatu successor, in qua et sepultus est, teste Gregorio Turon. lib. x.

viores fratres vidimus, qui ita testabantur, dicentes, quod machina domus contra solem resplendens quasi monticulus aureus videbatur, et tam gratam spe iem cernentibus representabat, ut gloriam beati Martini quodammodo testaretur. In arcuatis vero portibus voluerunt eam prisca constructores architectari; quoniam domus illa, quamvis latissima sit, turbis tamen sese imprimantibus tantum solet esse angusta, ut antipodia chori et angustias posticulas quamvis nolentes subruant. Quam devotam violentiam, credo, gratiam habet dominus ipse Martinus, ad exemplum videlicet Domini sui, quem turbæ comprimebant. Nunc tamen et histriatis parietibus, et vitreis sapphiro subornatis, quin et bracteolis aureis decusata non parum intuentes oblectabat. Quando autem, ut diximus, fama tam divi nuntii circumquaque pervolavit, tempus jam instabat, quo ejusdem beati Martini solemnitas solet celebrari. Cum quidem turmæ populorum catervatim irruunt partim causa solemnitatis attracti, partim ut dejectionem domus viderent. Siquidem ea vis naturæ est, ut quilibet dolens oculis videre gestiat hoc ipsum unde dolet. Et cum res visa plus cor mœstificet, tamen quasi ad solatium videre cupit, unde magis indoleat. Ferebatur autem inter plurimos, quod inter fratres nudius tertius antea discordia sævierit, quin etiam pridie quam sancta sedes cremaretur, quidam ante sanctum altare et conviciis, et verberibus quosdam ex fratribus dehonestaverit: sanctus quoque Martinus cuidam pauperculo per visum apparuerit, et quasi conquerens dixerit, quod in sua domo sit injuriatus, et concite sit inde migraturus, atque ad Tutelensem vicum perventurus. Ita enim confluebat ingens turba, ut putares quod afflictum Job vellent amici ex condicto visitare. Tum quidem et nos occurrimus. Oculis vero cuncta percurrentibus inundabant lacrymæ. Et cum singula qualiter ante videbant, flentes inspicerent, gemitus irrumpebant. Cordis vero sanguine, de quo lacrymæ nascuntur, jam exhausto (nam de eodem sanguine fluunt, et ideo cum pro pietate funduntur, martyrium quodammodo imitantur), ad auditorium secessimus. Tum vero nescio quid diu sermocinati sumus. Siquidem dolentibus mos est, non id quod ratio poscit, sed quod dolor extorquet identitare. Tandem ad hoc ventum est, ut ad doloris augmentum diceretur, quod nonnulli beato Martino detraherent, quasi qui non posset incendium reprimere, quo domum suam toties permisisset igne depasci: nonnulli quoque dicerent, quod hanc nostram ætatem jam haberet

Hanc, quia, parvula nimis erat, Perpetuus, et ipse Turon. episcopus, a Briccio secundus, submovens, construxit aliam amplioremiro opere, quam idem Gregorius describit lib. II, cap. 14, et in ejus absida beatum corpus ipsius venerabilis sancti transtulit. Verum et hac per Wilioharium succensa, cum ibi

A exosam, nec more suo preces supplicum attendat, cum se per miracula præsentem non ostendat. Alii nihilominus quasi discuterent quidnam sit, ubi tanta psalmodia, tantaque missarum frequentia celebretur, ubi etiam temeritas precandi tantum reprimatur, cur divina severitas adeo domari (dominari) permessa sit, cum utique in multis aliis locis et minus Deo serviat, et precandi libertas effrenatior videatur. Hoc nos audientes stupore percussit, et dolore attoniti, fraudes antiqui deceptoris illico recognovimus. Nam cum apostoli sint bonus odor Deo, facit tamen idem deceptor, ut quibusdam sint odor mortis in mortem. Quod nimirum istis contingere timuimus, qui de medicamento vulnus sibi exaggerant murmurationis. Quia vero beatissimi domni nostri injurias audivimus exerceri, prout charitatis viscera quisquam sensit, amplius coepit dolere. Non satis fuerat quod nostris exigentibus culpis, secundum illud templum pertulit conflagrari, adhuc, pro dolor! ii, pro quibus hanc injuriam sensit, nituntur ei calumniari. Memores tamen illius quod dicitur de Deo, quia dedit carmina in nocte, id est, consolationem Scripturarum in tribulatione, conferebamus vicissim quod menti ad solatium occurrebat. Ac tum forte de hoc quod dicebatur, sese ingerit occasio, ut idem diligentius retractatum scriberetur. Ergo juxta tenorem tunc habitæ confabulationis, quid nunc divina dignatio indulserit adoriamur, primo suadentes, ut juxta prophetam, vexatio saltim det intellectum auditui, quatenus comminationes, quas Deus peccatoribus intentat, vel per hoc quod accidit expertas, timeamus; rogantes Christi clementiam, ut juxta illud Job, molliat cor nostrum, et cibare nos dignetur pane lacrymarum, ne forte dicatur de nobis: *Attrivisti eos, nec doluerunt* (Jer. v, 3); et item: *Percussi populum meum, et a viis suis non est reversus* (Jer. xv, 7). Et cum nostra perversitas cor justis, scilicet domni Martini, sicut alias diximus, mœrere faciat, cum nos potius viderit in rebus pessimis exultantes, queratur dicens: *Sustinui qui saltem contristaretur et non fuit* (Psal. lxxviii, 21); itemque: *Non est qui vicem meam doleat* (I Reg. xxii, 8). Non enim satis nos remordebat memoria peccati. Quod illis sæpe contingit, qui et peccata sua non deflent, sed potius multiplicant, et nihil accidit eis triste. Unde scriptum est: *Quia non profertur cito contra malos sententia, absque ullo timore filii hominum perpetrant mala* (Eccl. vii, 11). Sed conveniebat nobis illa vox qua dicitur: *Trazerunt me, et non sensi* (Prov. xiii, 35). Ad

confugium pro Chrammi quondam circumventionem fecisset, Eufronius, decimus octavus episcopus, eam in illa qua prius fuerat elegantia reparavit, et Clothario rege ordinante stanno cooperuit, ut habet jam dictus Gregor. Turon., lib. iv, cap. 20; et lib. xi cap. ult.

*nihilum redactus sum, et nescivi (Psal. lxxii, 22). Congregata sunt super me flagella, et ignoravi (Psal. xxxiv, 18). Et idcirco Deus, qui terribilis est in consiliis, vindictam quam meremur, in illius sancti templi combustione monstravit, quasi ministris vindictæ diceret: Isti domus exasperans mihi sunt. Ultionem a sanctuario meo incipite, ut ignis indignationis, qui abyssum cordis humani combusturus est partem domus interim assumat, ut cum a se desiderabile oculorum auferri viderint, me ad ostium cordis sui pulsantem contempsisse pœniteat. Per hoc ergo quod in templo accidit, arrogantia nostra, ut ita dixerim, nobis in faciem respondit. Et omnimodis cavendum est, ne forte, sicut illic sequitur, spiritus fornicationis sit in medio nostrum, et interim illius ignis pernicies, isti exteriori toties sit fomes. Sæpe autem fit ut peccator quanto deterior est, tanto densiori cæcitate cor ejus obtenebrescat, et cum boni atiquid fecerit, hoc apud se, sicut ille Pharisæus, jactet, minus attendens quia bona quælibet Deo non placent, quæ malorum admistione maculantur. Tali cuilibet divina vox inclamat: Dicis quia dives sum, et nescis quia miserabilis est, et cæcus et nudus: nudus videlicet justitia; cæcus vero, nesciens ipsam nuditatem suam videre. Effudit ergo Dominus, ut scriptum est, ignem in Sion, et voluit reddere vastationem in flamma; ut videlicet per indignationem, quæ in materiali domo desævit, extimeamus domus exasperans esse, animadvertentes quid in occulto ejus judicio mereamur. Neque enim parvus reatus est, qui sanctam illam domum et e vestigio, et toties exigit concremari, ut cum paulo ante succensa fuerit, non sit aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Sed nec putandum est quod hoc casu acciderit propter illud Jeremiæ: *Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente? (Thren. iii, 37.)* Et item: *Si est malum in civitate, quod ego non præceperim, dicit Dominus (Amos iii, 6), vel quis dedit Israel vastantibus? Nonne Dominus cui peccavit? (Isa xlii, 24).* Nos itaque scientes quia peccata nostra fecerint hæc, consequens est, ut ingemiscamus super injurias domni Martini; imo potius super nos, quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido qui fiet? Alioquin dicitur: *Dissipati sunt et non sunt compuncti (Psal. xxxiv, 16).* Et item: *Frons meretricis facta est tibi, nescisti erubescere (Jer. iii, 3).* Qui vero ad nutum Dei contremiscunt, et sub potenti manu ejus sciunt humiliari, audiant consolationem illam, quæ post destructionem Hierusalem facta est, dicente Domino: *Ædificabo vos, et non destruam; jam enim placatus sum super malo quod feci vobis, et vobiscum sum (Jer. xlii, 10).* Et ille quidem, sicut Dominus, qui cum tranquillitate judicat, et cum magna reverentia disponit nos, placabitur servis suis. Nobis tamen competit, ut hunc in omnibus judiciis suis laudemus, et si qua bona opera in nobis sunt, in ipsis timeamus. Verebar, inquit Job, *omnia opera mea (Job. ix, 28).* Nam et*

ille postquam tanta ac talia pertulit, cum interim ipsis verberibus gratior esset, ut Deus ad hunc visitandum venire dignaretur, adhuc se humiliat dicens: *Reprehendam me et agam pœnitentiam (Job. xlii, 6).* Nam post illam pridianam succensionem, muris cum ingenti studio compactis, septa monasterii communistis, hoc nimirum præcavere volentes, ne sancta domus ultra posset ab hostibus lædi. Sed non satis attendentes in quanta reverentia sanctus iste locus ab antiquis temporibus effulserit, protinus religione relicta, commune diversorium esse permisistis; ita ut feminis ad hauriendum aquam, et ad diseurrendum quo voluerint portarii non resistant; cum viderimus quod nulli intra monasterii portas vel parum intrare licuerit; neque aliquis equitando statim per atrium transire ausus fuerit. Sed nunc ita negligitur, tanquam si murus ille non ad hostium repulsionem, sed ad excludendam loci reverentiam esset erectus. Nec valuit isdem murus ignem prohibere, quidem neglecte contemptus exigebat succendi. Mordacius hoc dixerim, quia, vere fatebor, multorum corda per hoc mœstificantur, quod locum pro amore beati Martini sacrosanctum non videant, secundum priscam reverentiam, venerari. Neque hoc parum displicet, quod quidam in eodem loco nutriti, se quibusdam laicalibus vel nimium pomposis vestibus dehonestent, cum talis esse consueverit eorum conversatio, ut hanc etiam Romæ laudari audiverimus, quibusdam Romanis dicentibus: Quia non esset necesse Romam profisci, qui templo beati Martini morerentur vicinari. Jeremias propheta plangit, colorem religioni congruum immutari. Dicitur alias: *Ne glorieris in vestitu unquam (Eccli. xi, 4).* Viderint ergo isti quam stultum sit, decore vestitus gloriam emendicare, et decore virtutis animam nudare. Cæterum iis, qui de potentia beati Martini delirant, amator ejus, et decentissimus reator Sulpitius jam olim satis respondit. Nam cum aliquando vestimenta ejus pariter afflaret incendium, quod tamen ille protinus in medium se projiciens frigidum sensit, quidam similiter occasionem detrahendi sumpserunt. Responsio tunc illis facta, istis sufficere deberet, qui nequaquam hoc mirarentur, si dispositionem qua Deus mundum regit, vel tenuerit, attendissent. Parum est ut mirerentur, si hoc templum et superbiæ, vel luxuriæ vitiis forte pollutum, talibus quibusdam Deo cognitis causis exigentibus, flamma purgaverit. Discutiant potius quidnam sit quod ab origine mundi mala prævaleant. Cur impio Cain justum Abel subruere Deus permiserit? Et cur Job incomparabiliter tunc temporis justum, usque ad sterquilinum et vermes Satanas compulerit? Cur Joannes, quo nemo major inter natos mulierum, rogatu saltatricis puellæ decollatus sit? Certe si isti Christum in cruce vidissent, non, sicut ille latro, regnum ei restare crederent. Qui etiam si apostolos cæcos publice vidissent, et Stephanum forte nocte et die bestiis expositum conspicerent, fidem Christi inanem putassent. Sed postquam ex fide mundus

vivere cœpit, consilium divinæ dispositionis, si reverenter attendit, intelligit, quia regnum Jesu non est de hoc mundo, et sancti ejus non habent hic manentem civitatem, et idcirco hic non quærunt gloriam, quam in futuro sperant, nec signum aliquod unquam hic nisi pro utilitate proximorum quærunt. Hinc propheta non propter se sed propter inimicos suos orat salvari, dicens: *Propter inimicos meos eripe me* (Psal. LXVIII, 19), id est, per meam ereptionem intelligentes potentiam tuam convertantur ad te. Scientes enim quia nequaquam possunt hanc vitam sine peccato transcurrere, optant potius ut hic ad sui emendationem affligantur. Nam propheta rogat: *Proba, Domine, et tenta me* (Psal. xxv, 2). Item alius: *Ingradiatur putredo in ossa mea* (Habac. III, 16). Quam sibi utilitatem inde speraverit, manifestat, subdens, *ut requiescam in die tribulationis* (Ibid.). Afflictus quoque Job: *Hæc, inquit, erit mihi consolatio, ut affligens me dolore, non parcat* (Job VI, 10). Nam et Apostolus non gloriatur, quod in paradysum, et etiam usque ad tertium cœlum raptus sit, nec quod ineffabile arcanum inibi audierit; sed potius gaudet quod ter naufragium fecerit, quod ter virgis cæsus, quod semel lapidatus sit. Sed isti queruli, qui miracula semper quærunt, hanc dispensationem attendere nesciunt. Nam superbi et vani hoc semper fieri gestiunt, unde rumor popularis et inanis gloria crescat. Sed quicumque timorati sunt, hoc magis desiderant, unde vel purgatio peccatorum fiat, et mens a superbia defendatur. Nam si

Sanctus namque Benedictus monasterium ædificaverat, religiose videlicet ac pie, sicut utique benedictus. Cui tamen revelatum est, quod hostibus esset divino iudicio tradendum; hoc sibi tantum concesso, ne qualibet ex animabus periret. Parum sane dixerim quod et forinsecus, et confessori quamvis magno acciderit. Sed credo non parum et insipiens censebit, quod supradictus Baptista potens ille in miraculis, utero Christum Dominum sentiens, sanctissimam vitam ducens, pro testimonio veritatis occumbens, ille incomparabiliter magnus in semetipso, hoc est in suis sanctis ossibus talia pertulit, quæ ingentem audientibus horrorem incutiant. Nam ut Eusebius in Historiarum libro XI narrat, sanctum ejus sepulcrum apud Sebasten positum pagani confregerunt, tunc ossa combusserunt, quæ terreo pulveri immiscuerunt, et ita per campos passim disperserunt. Sed monachi quidam supervenientes, eadem hora sancti corporis frusta divino nutu reperta collegerunt. Ad sepulcrum quoque Dominicum per multos annos idolum statutum est, ut quisquis se illuc inclinasset, idolum adorasse videretur. Ipsa crux Domini diu Judæorum celata fraude, tandem mi-

abiliter reperta postmodum a profano rege asportari permissa est. Viderint isti secretorum discussores, qua Domini dispensatione et talia, et aliis similia fieri sinantur. Nobis hoc unum convenire videtur, ut a divinis iudiciis timeamus, et videntes hoc quod accidit, quisque nostrum dicat: *Domine, audivi auditum tuum, et timui; Domine, consideravi opera tua, et expavi* (Habac. III, 2). Et item: *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi* (Isa. XII, 1), et cætera. Et quia per materiale templum dedit spiritualibus significationem, ut fugiant a facie arcus, id quod illic præmittitur, supplicemus, ut quoniam iratus est, sit etiam misertus, dicentes: Incepcionem Domini sustinebo, quia peccavi ei. Tunc præterea non incidat nobis illud diabolicum suspicari, quod illa virtus domni Martini defecerit. Illa pro sui magnitudine toto orbe mirabilis; illa, ut ita dicam, probata signis. Quin potius credendum est, quod illa ejus charitas, quæ semper etiam erga ejus æmulos propensa et benefica fuit, ita illum adegerit, ut hoc a Domino impetraret. Nam quorundam sanctorum, qui causa aliorum injuriari maluerunt, facta considerantes; in hanc opinionem non abs re venimus. Siquidem Moyses rogabat Dominum Deum suum, ut noxam populo dimitteret; sin alias, deleteret eum de libro vitæ. David quoque videns angelum cædentem populum, postulat ut super se et domum patris sui gladius vertatur. Qui et interfecto patricida filio lugebat, dicens: *Quis mihi det, ut ego moriar pro te, fili?* (II Reg. XVII, 22). Sed et Jeremias cum ex ore Dei populum in Ægyptum descendere prohiberet, et ille contemneret, nec sic eum deserere potuit, sed cum ipso populo descendit, a quo et interfectus est. Paulus etiam apostolus vas electionis optat anathema esse pro fratribus suis. Sane Stephanus orare non poterat, ut pro lapidatoribus moreretur, quoniam ipsi hunc in mortem urgebant: unum tamen eis quod supererat impendens: *Ne statuas, inquit, illis hoc peccatum* (Act. VII, 53). Sed quid de servis dicimus, quandoquidem ipse Dominus omnium pro impiis, ut ait Apostolus, mortuus est. Unde et propheta dicit quod alienum opus susceperit, ut faceret opus suum. Pati enim, et irrideri, et mori alienum est a Deo: salvare autem, ejus opus est. Sed illud quod alienum est a Deo, peccanti homini debebatur. Et tamen alienum opus suscepit, ut opus suum faceret, quia mori dignatus est ut morte dignos salvaret. Videamus autem an in Martino tale aliquid fuerit. An non ista charitas hunc urgebat, quando chlamydem pauperi divisit? De duabus quippe tunicis præceptum est, ut harum altera non habenti donetur. Sed iste non solum Pharisæicam justitiam, sed etiam Christianam longe supergressus, ipsam unam cum sua nuditate partitus est. Nam a latrone vinculatus, se esse prorsus asserebat securum, illique magis dolere, qui latrocinia exercens, Christi misericordia osset indignus. Tunc nihilominus hac dilectione, qua plurimum flagrabat, cum sciret, quod ante diem mortis

non posset reverti, pro pace tamen inter clericos restituenda proficisci longius non dubitavit. Et tunc quilibet alius etiam presentes poterat oblivisci. Nam eadem charitas in fine, quod est decentissimum, præcipue fervebat, cum ecclesie regnum quod ab infantia suspiraverat, et insuper ipsam Christi presentiam, quoad ipse vellet, differri sibi pro amore discipulorum non recusabat. An modica est illa charitas? Aut hominem quando negligeret, qui brutis etiam animalibus compatiendi affectum frequenter indulset? Unde quidam, qui Grammaticus cognominabatur, puer garriebat, quod in ejus vita superfluo positum sit de lepore, quem a canibus exemit. Sed quoniam tales sumus, qui nullum genus commendationis apud illum ex nostra justitia habemus, non plus nobis aliud miraculum, quamvis grande, placituri [placiturum] videtur: quoniam si in aliis majorem potentiam, in isto tamen monstrat propensorem miserendi affectum. Sed quid debilitatis [de liberatis] animalibus dicimus, cum ab ipsis quoque hæreticis Maximi gladium summoverit? Insuper ipsi dæmonio, si ab hominum infestatione cessaret, veniam pollicitus sit? Quod equidem ideo dicitur, ut quosdam fratres, quorum vitia dæmon ille exponebat, a desperatione retraheret. Itaque hæc et hujusmodi alia recolentes, inuactanter credimus, quod domum suam non pro inopia virtutis, sed piæ dispensationis causa permisit aduri. Si quæritur quæ sit ista dispensatio, hæc iterum menti occurrit, quod illi, qui in ejusdem domus constructione pridem laboraverant, nihil de sua mercede perdidit, quoniam, etsi opus periit, pii tamen operis merces restat: sicut sermo divinus quibusdam pie laborantibus asseverat, dicens: *Erit merces operi vestro* (II Par. xxv, 7). Quia potius si qua et levis culpa, quod frequenter fit, in eodem labore se immiscuerat, credimus hæc esse purgatam. Nam in ipsis bonis operibus aut per elationem, aut per teporem sæpe delictum sese immiscet. Et ideo jubentur sacerdotes holocausta sua lavare, videlicet ut in ipso bono opere quisque timeat, et velut hostiam lavans, lacrymas fundat. Est et alia dispensationis causa. Plerique enim et pro injuria sancti viri dolendo, et ad restorationem locorum, sanctum studium, sive res suas impertientes, cælesse sibi præmium sunt mercati. Qui scilicet, si basilica in suo statu persisteret, nihil tale fecissent, sed picturis inhiantes forte risissent. Adhuc enim majus, si non temere dixerim, per hæc evenire confidimus. Nam de peccatis illis, quibus exigentibus id actum est, si deinceps ab iis cessatum fuerit, indulgentiam speramus venire, quia Deus non dijudicat his in idipsam. Et verum est illud Job dicentis: *Qui afflictus fuerit, erit in gloria* (Job xxii, 29). Et item in Jeremia, post destructionem templi loquens Deus ad reliquias captivorum: *Nolite, inquit, timere. Jam enim placatus sum super malo quod intuli vobis* (Jer. xlii, 10). Quod tamen dicentes, non consumimus pavillos, super quos, ut Ezechiel redarguit, peccatores mollior quiescunt,

A qui nimirum hoc de illis peccatis asserimus, quæ apud Apostolum per fenum ac stipulam designantur, non de illis quæ per ferrum ac plumbum, quæ ignis consumere non potest. Cæterum, cui prosit, et cui officiat, noverit ille, qui nihil sine causa fieri permittit. Nobis illud Scripturæ considerandum est quod omnium operum Dei nullam possit invenire hominem rationem, sed sicut item scriptum est, cum de nobis judicatur, speramus misericordiam. Verumtamen memoriæ non excedat quod arca Dei, quæ primo permessa est ab Allophylis apostari, post hoc in tanta reverentia, tanquam pavenda suis post reversionem fuerit, ut cum hæc vulgus indiscrete aspexit, septuaginta de senioribus, et quinquaginta millia de plebe perierunt.

B Quapropter summopere cavendum est, ne domum, quamvis flammis traditam quilibet contemnendam putet, quia licet paupercola, tempestate commissa videatur, et cui Dominus faciem suam parumper absconderit, tamen in miserationibus multis consolabitur eam, ut secundum multitudinem dolorum ejus, consolationes quoque lætificent eam. Quæstio sane, quæ illos movet, qui dicunt, cur in eo loco ubi plus bona, et minus mala fiunt, ultio frequentius sævit, a multis sæpe ventilata est, sed a nullo penitus exposita. Nam quando malis bene est, et bonis male, ob hoc fortasse fit, ut bona mali presentia quæ capiunt percipiunt, et perenni felicitate excludantur: boni vero qui hic felices esse non curant, propter quædam peccata, sine quibus hanc vitam ducere nequeunt, hic flagellantur, ut post hoc mansuris gaudiis inserantur. Tamen indifferenter et bonis bene, et malis male est; et tunc quoque nescitur utrum bonis pro remuneratione bona reddantur, et malis mala ut corrigantur. Cur autem hæc varietas proveniat mortalibus incertum est. Et hoc est pessimum, ut ait Ecclesiastes, inter omnia quæ fiunt sub solo, quod eandem cunctis æque eveniant, justo et impio, bono et malo. Sed, ut paulo superius præmissi, omnia in futurum servantur incerta. Maxime tamen in hoc inagimiscitur, quod impii prævalent, et innocentes affliguntur. Unde est illud Jeremiæ: *Quare via impiorum prosperatur; bene est omnibus qui prævaricantur, et inique agunt?* (Jer. xii, 1). Item Habacuc: *Quare, inquit, Domine, non respicis super inique agentes, et taces devorante impio justitiam se?* (Habac. i, 13). Qui vocem sufferentium præmiserat: *Usquequo, Domine, vociferabor ad te, vim patiens, et non salvabis?* (Habac. i, 2). Hoc igitur maxime conturbat, quod justis multa proveniant, ut scriptum est, quasi opera egerent impiorum, et impii sint securi, quasi habeant facta justorum. Sed altiora te ne quæsieris, et in operibus Dei non sis curiosus. Multos enim supplantavit suspicio. Quæ præcepit Deus, illa cogita semper, quoniam magna potentia ejus, et ab humilibus honoratur, id est, ab his qui non audent contemplari, qui sciunt quia misericordiam et judicium debet Ecclesia cantare, et utraque inscrutabilia scire. Nam *judicia Dei abyssus multa* (Psal. xxxv, 7). Et quis sapiens

intelligit misericordias Domini? Dicit Apostolus: *A* *O quam inscrutabiles viæ Domini? Rom. xi. 33.)* *Universæ autem viæ Domini misericordia, et veritas (Psal. xxiv, 10).* Quas idem Apostolus cum perscrutari vetuisset, dixit: *O homo, tu qui es qui respondes Deo? (Rom. ix, :0.)* Homo namque vocatur ab humo, quod nomen ad hoc interposuit ut in ipso suo nomine cognoscat homo quod ad Dei judicia perscrutanda nequaquam idoneus sit. Si ergo, ait Augustinus, non vis errare, cur ita, vel non ita sit, noli discutere. Et item Gregorius ille dulciloquus. Nihil evenire potest, non quod Deus aut iratus permiserit, aut placatus indukerit. Quod autem patimur, eo ipso justum esse constat, quod non sit non ordinante Deo, qui nihil potest facere injuste. Vis autem dispensationis ejus nequaquam vitari potest, sed hanc sibi multum levigat, qui subito cordis humero sponte eam portat. Psalmista quoque videns pacem peccatorum, et quod in labore hominum non sunt, sed obtinent in sæculos divitias, pene motos commemorat gressus suos; eo quod ipse fuerit tota die flagellatus, et illorum impietas quasi ex adipe fluxerit. Et nationem filiorum Dei sine causa justificatam crederet, nisi in novissimis utriusque partis intellexisset. Et hoc illi labor fuerat: non in potentias Domini, hoc est in sacram Scripturam, intrans addisceret, quod *timenti Deum bene erit in novissimo (Eccli. i, 13).* Et: *Væ impiis in malum. Retributio enim manuum ejus fiet ei (Isa. iii, 41).* Et: *Qui justus fuerit, non levabit caput, saturatus afflictione et miseria (Job x, 15).* *Qui autem impius fuerit, sicut illic præmittitur, vae illi, quoniam imago eorum ad nihilum in civitate Dei redigetur: et isti qui mente sunt quasi jumentum, cum gloria suscipientur, et erunt cum Deo (Psal. lxxii, 20).* Quamvis ergo dicant erronei, populum illum beatum, quorum filii sunt sicut novellæ plantationes et quorum pueri exsultant lusibus, in quorum plateis non est clamor et cæteræ quæ illic dicuntur: *Beatus tamen ille est, ut ait Psalmista, cujus est Dominus Deus ejus (Psal. xxxii, 12).* Et sicut alia Scriptura dicit: *Beatus homo qui corripitur a Domino (Job v, 17),* multa alia sunt hujusmodi, quibus ostenditur, quod hæc quæstio quamphirimos teneat, et quod investigari quidem non possit. Sed tamen ad finem utriusque partis recurrendum sit, et indubitanter sciendum, quod si justus hic recipit, multo magis impius et peccator recipiet in futuro. Et si nunc est Babylon quasi aureus calix inebrians amatores suos, audiet tamen a superno iudice: *Quantum in deliciis fuit, tantum datur ei luctum et vae (Apoc. xviii, 7).* Hierusalem vero quæ nunc est pauperula, et tempestate convulsa, audiet verba bona et consolatoria ab angelo, qui stat inter myrteta, cum ei dixerit: *Parumper abscondi faciem meam a te, sed nunc in miserationibus multis consolabor te (Isa. liv, 8).* Rationem igitur hujus rei nequaquam reddere possumus. Hoc tamen interim occurrit, quod cum bonis male est, et magis bene, et cætera ut supra: unum expedit ut

semper sub divino iudicio timentes, nullatenus altiora nobis quærere præsumamus. Sæpe enim mentis nostræ acies quo plus cernere nititur, obscuratur, quia cum importune qui radios solis aspicit, inde nihil videre compellitur, unde amplius videre conatur. Si autem penes vos bona opera superabundant, hoc vetus consuetudo est, quia semper illius loci incolæ meritis beati Martini adjuti, et ipsa ejus claritudine attracti, conversari devote consueverunt, quoniam eum quem gentes etiam remotiores glorificant, nimis impium est in præsentem habere, et non pie ac reverenter venerari. Tamen ipsa bona opera non adeo pura sunt, ut penitus culpæ sordibus careant. Scriptum namque est: *Non est justus qui non peccet (Eccli. vii, 21).* *Maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulentè (Jer. xlviii, 10),* et desidiose fraudem facit privatus amor, desidium vero cordis torpor. Fraudem in Dei opere facit, qui pro eo laudari se cupit. Desidium vero incurrit, qui a devotionis fervore tepescit, et opus bonum magis usu exigente, quam devotione excitante, peragit. Quoniam ergo culpæ surreptio vix in ipsa bona actione vincitur, superest ut in ipso bono opere semper timeamus. An levis reatus est, sacrosanctum mysterium sine ingenti metu, et sollicita reverentia, et conficere, vel participare? Quandoquidem juxta Apostolum, qui hoc non discernit, et ad id agendum probatus non est, iudicium sibi sumit. Si enim in exordio novellæ Christianitatis multi hoc et imbecilles, et mortui erant corpore; quanto magis nunc, cum jam manifestior est causa, animæ periculum incurritur? Ut enim in dictis Patrum invenitur, nullum peccatum est, pro quo tam frequenter in mundo adversitates crebrescant. An parum est in psalmodia cum Deo loqui? Et nescio quid aut vile, aut etiam turpe, sine cordis retinaculo cogitare? Sensus inest, cum hominibus reverenter loqui; et cura deest devote Deo supplicare. Nam qui de formica loquitur, habet eam tunc in memoria, et tanta res, ut est, cum Deo loqui, cum ipsius oblivione peragitur. Quis interdum non avertit aurem a clamore pauperis? quis non irascitur pauperi? Nam et qui exaltat cor suum, abominabilis est apud Deum. Quis nostrum veraciter dicat Domino: *Non est exaltatum cor meum? (Psal. cxxx, 1.)* Quis diligit omnem proximum tanquam seipsum? aut quis in seculo Domino gloriamur? Nos interdum in opere textricum gloriamur, cum scriptum sit: *Ne glorieris in vestitu unquam (Eccli. xi, 4).* Et certe Veritas nihil jabet, non quod æquum et possibile sit. Quæ tamen Veritas affirmat, quia neque unus apex, neque unum iota præteriet a tota lege, ut non requiratur. Sed hæc et his similia bonis accidere solent. Prævarum transgressiones multo graviore sunt: gentes, quæ diligentes ea quæ in mundo sunt, charitatem patris amiserunt, et per amicitiam mundi inimici Dei constituuntur. Ventrem suum quidam habent pro Deo, quos lugens Apostolus, inimicos sanctæ crucis appellat. His qui vino æstuant, vae comminatur vox

divina. Fornicatores et adulteros judicabit Deus. Avarus, ut beatus Gregorius dicit, non est adhuc liber a cultu idolorum. Nam si quis fornicator est aut avarus, aut ebriosus, cum ejusmodi nec cibum quidem sumere vas electionis jubet. Amare autem propriam gloriam tam grande peccatum est, ut Judæi propter hoc maxime perfidiam incurrerint. Quomodo, inquit Dominus, potestis credere, propriam gloriam amantes (Joan. v, 44.) Si quis violaverit templum Dei, disperdet illum Deus (II Cor. III, 17). Sed quamvis hoc de spirituali domo, valde cavendum est, ne quis eam faciat nisi quod est, domus videlicet orationis. Non enim sine causa Christus Dominus eos per semetipsum eliminavit, sed in magna dispensatione, et ingenti ipsius rei inculcatione per seipsum negotiatores ejecit de templo, et non solum alios, sed etiam ipsos, qui columbas ad usum holocausti vendebant, abscedere præcepit. Unusquisque videat qualiter vel Christi et sanctorum præsentiam honoret. Respicit enim de cælo, si est intelligens, aut requirens Deum. Et Scriptura ait: *Acceptus est regi minister intelligens* (Prov. XIV, 35). Nam si qui verbum otiosum in quadrivio loquitur, in die judicii rationem reddet, quanto magis qui in ipso Dei templo scurrilitates etiam aut detractiones cornicantur? Cum vidisset Moyses ignem, defecerunt ei verba, nec audebat respicere. Et certe major majestas hic, quam illic; cum ibidem sit habitatio Dei et paradus ubi audiantur arcana verba, quæ non licet homini loqui, id est, illis quibus dicitur: *Cum sint inter vos zelus et contentio, nonne homines estis?* (I Cor. III, 3.) Vel qui non refrenat linguam suam, sed sedens loquitur adversus fratrem suum. Videmus quosdam qui divinum mysterium frequentant, sed sicut ordo divinæ servitutis exigit, prius ipsi deberent fieri sacrificium, per cor scilicet contritum et humiliatum. Alioquin cavendum est, ne tali cuilibet dicatur: *Dilectus meus in domo mea malum operatus est: nunquid carnes sanctæ mundabunt eum?* (Jer. II, 15.) Et item: *In terra sanctorum inique gessit, non videbit gloriam Domini* (Isa. XXVI, 10). Et rursus: *Quare calce adjicitis victimam meam?* (I Reg. II, 29.) Quod tunc fit cum negligenter Dominicæ mensæ ministratur. Unde per alium prophetam queritur, dicens ministris: *Vos contemnitis mensam meam, et ego dabo vos in contemptum* (Malac. I, 12). Et item alias vocat eos principes Sodomorum: *Quo mihi, inquit, multitudinem victimarum vestrarum? et quis quæsit hoc de manibus vestris? Non afferatis ultra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. Neomeniam et Sabbatum, et festivitates alias non feram. Iniqui sunt cætus vestri. Kalendas vestras, et solemnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens: et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis, et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Manus vestræ sanguine plenæ sunt* (Isa. I, 11-15). Idem namque Isaias videns Dominum, hoc primo voluit, quod polluta labia haberet: *Væ mihi, inquit, quia*

vir pollutus labiis ego sum, et Dominum exercituum vidi (Isa. VI, 5). Sed si ille qui prophetali oculo Dominum vidit, sua labia polluta esse doluit: quanto magis dolendum est nobis, qui corpus ipsius Domini intra polluta labia sumimus, etsi, quod absit, manibus sanguine plenis illud contigerimus? Psalmista filios alienos vocat, quorum os locutum est vanitatem. Quod si de labiis tam ingens periculum sacrocolis imminet, quanto magis de renibus? Nam quod illud periculum præcipue cavendum sit, per hoc apparet quod illis qui ad esum agni vocantur, jussum est in primis, ut renes accingant. Ad hoc etiam commendandum Zacharias de eo loquitur, quod pulchrum ejus, et pretiosum ejus sit frumentum et vinum germinans virgines. Nimum jam progredimur, sed effari nos facit indisciplina et irreligiosa quorundam conversatio, qui cum suo merito sint inter externos computandi; tamen quasi interdictum Dei ad sanctuarium accedunt: *Quicumque, inquit, externus accesserit, morietur* (Num. XVIII, 7). Ubi autem aut hæc, aut alia hujusmodi geruntur et caventur, supernus arbiter considerat, tacens; qui juxta beatum Job, innocentem et impium consumit; innocentem hic affligens, impium in futuro puniens. Ubi autem impietas plus abundat, ibi frequenter minus increpatio divina sævit; et quo pietas plus regnat, ibi severitas divina plus incumbit. Quod isdem beatus Job ostendens, ait: *Si impius fuero, væ mihi est: et si justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria* (Job X, 15). Impius namque væ habet, justus miseriam; quoniam illum æterna damnatio sequitur, justus vero transitorio dolore expiatur. Impius caput hic levat, sed væ quod sequitur, non evadit, quia dum se in voluptatibus elevat, supplicii sequentibus mergit. Justus vero caput levare non permittitur, sed per miseriam, qua nunc premitur, ab æterno supplicio liberatur. Impius ergo, qui temporali flagello expiari non potest, solet pro quibusdam bonis operibus quæ facit, præsentem prosperitatem habere, sequenti supplicio mancipandus. Justus econtra propter quædam levia peccata premitur, ut ab æterno supplicio liberetur. Cum igitur in multis offendamus omnes, non, tristandum quidem, sed potius gaudendum est, si quolibet modo affligimur, ut ait Apostolus: *Omne gaudium existimate, fratres mei* (Jac. I, 2), et cætera. Quod enim omne peccatum puniatur, Job ostendens: *Verebar, inquit, omnia opera. sciens quod non parceres derelinquenti* (delinquenti) (Job IX, 28). Quod beatus Gregorius exponens dicit, quia delictum Deus sine ultione non deserit; aut enim ipse homo in se pœnitendo punit, aut Deus, cum hominem damnat, percutit. Inde est, quod respexit, quidem Dominus Petrum, sed ille flevit amare. Paulus vas electionis vocatur, sed oportet eum, inquit, multa pro nomine meo pati (Act. IX, 16). Sic ad David dicitur: *Dominus transtulit peccatum tuum*, sed tamen plorans nudis pedibus filium fugit, quousque sui reatus ultionem reciperet. Sic nos per baptisterium lavamur,

sed merito primæ prævaricationis etiam redempti obimus. Percutit ergo flagellis, peccatum etiam cum relaxat, quoniam ab electis suis nunc studet peccatorum maculas detergere, quas in eis non vult in perpetuum videre. Illos vero, quibus dicit per prophetam : *Scio quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua (Isai. XLVIII, 4)*. Et iterum : *Non mutabit Æthiops pellem suam (Jer. XIII, 23)*, dimittit secundum desideria cordis eorum, quibus pro magna indignatione dicit : *Jam non irascar vobis (Isai. LIV, 9)*. Et : *Cum filiae vestrae fornicatae fuerint, non visitabo super eas (Ose. IV, 14)*. Et Job de ipsis : *Domus eorum securæ sunt et pacatae, et non virga Dei super eos (Job. XXI, 9)*. Sed quid eis restat subjungens, dicit : *Deus servabit illis dolorem, et de furore omnipotentis bibent (Ibid., 19)*. Quapropter simus juxta Psalmistam ad flagella parati, et sint nobis judicia ejus jocunda, quoniam, ut scriptum est : *Qui non amat judicium, non potest sanari (Job. XXXIV, 17)*. Et idcirco jubet Apostolus in tribulatione gloriari et in omnibus gratias agere. An non laudes referendæ sunt de eo, quando nos affligens, signum filiationis ostendit ? *Flagellat inquit, omnem filium quem recipit (Hebr. XII, 6)*. Magnum quippe fuerat, si servi vocarentur. Magnam, inquit, est tibi vocari servum meum. Sed parum est ut servi vocentur cum nec amici quidem appellentur. Nam ut propensiorum affectum erga afflictos ostenderet, hos divina vox filios appellat. Porro autem quæcunque sint illa opera, quæ inibi sub patrocínio beati Martini geruntur, credendum est, quod ipsius obtentu protegantur : ne videlicet aut mentes operantium jugi prosperitate superbientes inanescant, aut si non, lima flagelli dimissa, minus in supremo examine exspolita reperiantur. Scit enim ille quod omnes justitiæ nostræ, juxta prophetam, quasi pannus menstruatæ sunt, et quod ipsa holocausta sacerdotum indigent lavari. Hoc sane, quod quidam mirantur, quia illic ubi plus abundant mala opera, et minus fiunt bona, non solet adversitas evenire, non homini, sed Deo soli notum est. Tamen de diabolo et ejus corpore, quod sunt reprobi, scriptum est, quia dolus in manu ejus dirigitur, quoniam hoc habere crebro solent, ut quod nequiter appetunt, explere nequius possint, et quidem perversa voluntate desiderant perversiori facultate consumere, ut tanto eis de adversitate nihil in præsentibus obsistat, quando eis in posterum nil de prosperitate remanebit. Magis ergo necessarium est, magisque nobis optandum, id imperet, id provideat, quod ad animarum proficiat salutem, quam id quod faciat plausum et admirationem. Illi sane qui murmurant querelantes, cur beatus Martinus solita sibi miracula jam non frequentet, hoc nihilominus adjungunt, quod erga nos non sit pronus ad miserandum, sicut nostris antecessoribus fuit. Sed his verbis cordis sui diffidentiam simul et insipientiam produunt. Hæc verba quippe non sonant disciplinam, sed ita sonant, quia aut virtus beati Martini, aut charitas defectum incurrit : virtus videlicet, ut minorem pa-

PATROL. CXXXIII.

trandorum miraculorum efficaciam habeat ; charitas vero, ut, quod absit, oblitus sit misereri. Quibus hoc primo respondemus, quia Judæi non sunt, nec signa quærendo judaizare debent. Quæ videlicet signa in exordio nascentis Ecclesiæ ad fidem astruendam necessaria fuerunt. Piscatores namque et de vilibus artibus assumpti. Crucifixi deitatem prædicabant, et hoc utique superbi reges et magistratus valde stultum putarent, non per admirationem signorum tantæ rei majestatem credere cogèrent. Cum enim videbant quod plebeius et infimum sonabat, et mortuum suscitabat, quod nec imperator cum omni exercitu suo, nec ipsi pontifices cum omnibus diis suis facere ullatenus poterant, superbam cervicem humili Christi jugo submittebant. Jam vero cum relevata gratia justus ex fide potius vivere debeat, miracula superfluo quærentur. Opera justitiæ magis gerenda sunt. Multi signa fecerunt, quibus judex dicit : *Nescio vos. Qui pietatis opera gerunt, audient : Venite, benedicti patris mei (Matth. XXV, 34)*, et cætera. Et ut veniamus ad hunc eundem beatum Martinum, placuit de eo divinæ dispensationi, ut vel vivens et post obitum tanta ac talia miracula gereret, per quæ nomen ejus et gloriam totus mundus agnosceret. Unde et ubique tanta gratia præditus est, ut sicut de ipso scribitur, non illi quisquam monachorum, non certe episcoporum quisquam comparandus sit : prophetis tantum et apostolis concertus, quem illis per omnia consimilem esse, hoc Ægyptus fatetur, comperit hoc Indus ; hoc Syria, hoc Æthiops, audivit, et cætera regna quæ illic annotantur, quousque subjungitur. Quo miserior est regio ista nostrorum, quæ tantum virum cum in proximo habuerit, nosse non meruit. Quam videlicet Martini gloriam in longinquum porrectam poeta demonstrare volens, ait

Gallica celsa pharus splendorem mittit ed Indos.

Et item :

Et quo Christus habet nomen, Martinus honorem.

An non hoc attestantur ejus devoti, qui de longinquis regionibus atque linguis ignotis ad hunc adorandum confluere solent ? Antiquorum sane devotio, quam frequenter ejus reverentiæ et amoris sese impenderit, vel innumeræ testantur ecclesiæ, quæ tam frequenter ubique locorum in ejus nomine reperiuntur, ut nemo post Dei genitricem et pastorem Ecclesiæ Petrum tam crebras habere videatur. Certe cum nihil in te ita sine causa fiat, hoc quod omnium, ut ita dixerim, orbe, tam glorificandus, tamque pretiosus habetur, non casu accidit, sed ejus instinctu, qui ad mensuram dat gratiam. Qui sanctum suum usquequaque mirificans, per hoc quod universis venerandus est, id ostendit quantum hunc ejus gratia perfudit. Etenim si universi reges ac Cæsares pervulgatis ubique edictis juberent, ut omnes eum venerarentur, nullo tamen pacto exigere poterant [possent], ut ejus veneratio tam generalis, tamque celebris esset ut nunc est, cum ad ejus venerationem cuncti delectati divina inspiratione trahuntur

Qui sanctum suum usquequaque mirificans, non solum quælibet alia miracula, sed etiam mortuos ad ejus gloriam commendandam post ipsius obitum suscitavit. Si ergo disponente Deo fit aliquid, unde eadem gloria videatur imminui, recurrendum est ad magnitudinem virtutum, quas aliquando gessisse dignoscitur, ut cordis navem quasi a prora firmiter ligatam, fluctus diffidentiae, qui forte puppi illiserit, nequequam possit a littore fidei convellere. Ad hanc cautelam volebat ipse Christus mundum erudire, quasi significaturus suæ mortis abjectionem, cum diceret: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me* (Matth. xi, 6), suæ potentiae miracula prius enuntiavit. Ad hoc etiam, cum discipulis mortem suam aperte diceret, resurrecturum se die tertia subjunxit. Beato quoque Petro, quem sciebat se negaturum, prius se in monte transfiguratum ostendit, ut cum pro abitione mortis diffidentiam incurreret, ad ostensam majestatem recurrens, robur fidei resumeret. Sed aliud est adhuc quod miracula cessare facit. Peccatum videlicet incrudelitatis, propter quod Marcus evangelista dicit de omnipotenti Jesu, quod non potuit plura miracula facere in Capharnaum et Corozain, subjungens, quia miratus est super incrudelitatem cordis eorum. Quid ergo, quisquis es, Martinus non ideo gloriosus, quia domus ejus toties igni permissa est? Quod prorsus in aliis sanctorum locis frequenter novimus evenire, sicut de illa sanctæ legionis Thebæorum domo nuper accidit, quæ tam eleganter constructa erat, ut nostri temporis artifices nequaquam hanc in pristinum decorem valeant reparare. Sic de illa in quo requiescit beatissimus Martialis (127), cum omnibus quæ infra muros erant, noscitur evenisse. Ante cujus adusionem cuidam per somnium visus est isdem sanctus apparuisse; qui videlicet mæsto vultu protestatus est, quod ei domum illam servitores ejus exosam fecerint, unde et ejus concrematio, et Stephani abbatis (128) interitus mox esset adimplendus. Nam et priusquam illam prædicti domni Martini basilicam rogit absumeret, quibusdam fidelibus visum est, quod (129) in Tutelensi ecclesia isdem sanctus Martinus cum sancto Michaelē staret, eumque de cura ipsius cœnobii precando monuerit, et quasi subtristis adjungeret: quia servitores ejus non sinerent eum apud Tarorum quietem habere. Verum si somniis et nulla forte, vel rara fides adhibenda est; hoc tamen certum constat quod Deus, juxta quod Apostolus ait, per peccatum exasperatur. Et quisquis, ut ait Isaias, in terra

(127) *Sic de illa in qua requiescit B. Martialis.* Ecclesia sancti Salvatoris nempe de qua Bernardus Guidonis in catalogo episcoporum Lemovicensium; « Ludovicus, inquit, Francorum rex atque imperator Augustus, Caroli Magni filius, in palatio Jogunciaco conventum generalem tenuit in Lemovicino, regalemque basilicam sanctissimi Salvatoris, magna cum gloria in mense Octobri præcipit dedicari Lemovicis, in qua levatum sanctissimi Martialis corpus, retro altare eidem gloriosissimo Salvatore dedicatum, in crypta majoris vultæ, præserte eodem

A sanctorum iniqua gerit, non videbit gloriam Domini. Et non solum quemlibet sanctum, cui forte locus consecratus est; sed ipsum Dei spiritum, tante Apostolo, contristat, qui peccando templum ejus contaminat. Cum enim ab otiosis verbis et scurrilitate fideles compesceret, subjunxit: *Et nolite contristare spiritum Dei* (Ephes. iv, 30). At quod vestra pace dixerim, si in istius domni presentia continuari soleat, ipsi melius nostis. Ceterum, quibuscumque ex causis hoc acciderit, non aliud opinandum videtur, quam quod isdem piissimus pater flagellum hoc in suam domum potius, quam in subditos maluerit jaculari: exemplum videlicet piissimi Conditoris imitatus, qui peccante primo homine, non ipsum maledixit, sed terram quam operaturus erat. Nonne ex ipso rerum accidentium eventu apparet, quod sola domus illa combusta est, domunculis clericorum illæsis per gyrum remanentibus? Quod si Martini virtus ob hoc minorata videtur, jam non erit ille solus cui sub hac occasione detractores insultent. Sed etiam plerique alii sancti, quorum domus quaqua versum indifferenter ardent, imo, quod dictu nefas est, contra ipsum Dominum mussitare possunt, quia templum illud Salomonicum non semel aut bis, sed juxta Hegesippum frequenter adustum est. Sanctis itaque locis despectio nostris peccatis exigentibus accidit, non defectu Dominicæ virtutis, qua sancti repleti sunt. Nam si potestas Martini ex hoc forte videtur insanum sapientibus mutilari, tamen ex aliis sanctis ejus locis, necnon et miraculis ab ipso nuper gestis, si longum non esset, poterat eadem potestas decenter commendari. Sed jam ista qualiscunque delatratio debet terminari. Cujus videlicet fini hoc adjiciamus, quia valdenobis necesse est, ut flagello pertriti, convertamus vias nostras in vias testimoniorum Dei, ne forte dicatur de nobis: *Curavimus Babylonem, et non est sanata, neque per ignem* (Jer. li, 9), et jam non ut in materiale domum, sed in illos, de quibus sanctus Spiritus effugatur, cœlestis indignatio sæviat, Martini nostris precibus deductum, offensis Christi oculis opponamus. Apprehendentes, sicut in Zacharia scriptum est, fimbriam vestimenti domni Martini verissimi confessoris, adeamus, cum tali advocato, juxta Pauli vocem, thronum gratiæ, forsitan sic poterimus misericordiam promereri. Et sicut Job attestatur, nos qui non habemus indumenta justitiæ, lapidem hunc amplectamur, suppliciter obsecrantes, ut nuditatem nostram suis meritis contegat, ne nostra coram superno judice turpitudine reveletur.

ipso imperatore, eodem in mense positum est. » Ab eo tempore dicta est et ecclesia S. Martialis, illamque divino judicio rursus igne crematam anno 954 auctor est Ademarum Lemovicensium monachus.

(128) *Stephani abbatis.* Sancti Martialis septimi.

(129) *In Tutelensi ecclesia idem S. Martinus.* Sic antea: « Sanctus quoque Martinus quidam pauperculo per visum apparuit, et quasi conquerens dixit quod in sua domo sit injuriatus et concilium sit inde migraturus, atque ad Tutelensem vicum perventurus.

Siquidem iste non obliviscetur misereri; sed charitas quæ illum coegit, ut divisa ohlamyde pauperem cum sua nuditate vestiret, multo nunc facilius eum flectet, ut nos ab ira Agni si correctos viderit, fereptos cælestibus divitiis superabundans abscondat.

SERMO V.

(130) INFESTO SANCTI MARTINI.

[Apud Marten., *Theo. Anecd.* tom. V, col. 617, ex ms. Bigotiano].

Sacra hæc hodierna solemnitas, fratres charissimi, nobis est venerabiliter cum summa reverentia excolenda; in qua dominus noster B. Martinus coronam suæ præclarissimæ confessionis, licet quondam in Dominico die, tamen hodie nobis in cælis a Domino Jesu Christo coronatus gratulatur. Congaudere debemus, fratres charissimi, solemnibus sanctorum, sed præcipue primati confessorum de quo canimus: *Cui Dominus post apostolos tantam gratiam conferre dignatus est, ut in virtute Trinitatis deificæ, mereretur fieri trium mortuorum suscitator magnificus.* Dicit enim B. Paulus de talibus: *Quos præscivit hos et prædestinavit: Quos autem prædestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, illos et justificavit: quos autem justificavit, eos et magnificavit* (Rom. vii, 30). Nec enim S. Martinus de tam longinqua regione, id est de Pannonia, ad nos usque veniret, si a Domino Jesu Christo electus non fuisset: nec Juliani imperatoris contemneret jussionem et parentum voluntatem, si a Deo nobis non fuisset prædestinatus. Nec tantus honor regius et duleedo nobilium parentum illi fuisse execrabilis, si a Deo non fuisset vocatus et nobis præelectus et pius intercessor condonatus. Magna nobis, charissimi fratres consolatio. Tam magnum præmium nobis datum consideramus, sed negligentiam torporis et ignaviæ nostræ pertimescimus. Talentum ergo magnum, et inestimabile sacramentum, nobis et in vobis in ipso concessum est: quod commodatum veraciter apud idoneos proficere potest, apud negligentes deperire non potest. Aliis cum multiplici gratia restituitur, ab aliis eam poenarum usura requiretur. Christus enim talentum quod commodat cum usura requirit; et solventi gratiam rependit, non solventem poenis deputat et ignibus suppliciiisque æternis. Hoc talentum, fratres charissimi, nos prædicatione nostra pectoribus vestris vice egregii Patris domni Martini commodamus, ut lucrum aliquod salutis vestræ Deo assignemus. Rationem reddituri sumus qualiter aut prædicatione nostra vobis proficiat, et obedientia animabus vestris Deo fructificet. Volo enim vos pro certo scire quoniam dum concupiscentiis blandientibus caro enerviter subjugatur, jam vitiorum exercitus adversus animam fortiter

armatur. Omnes quoque catholicos admonet Christi Ecclesia, ut eo minus terrenis rebus animum subponant, quo se patriam in cælis habere meminerint. Namque hoc distare solet inter electos et reprobos, quod electi peregrini nunc et exsules patriam expectant in futuro, tantoque minus gaudiis delectantur caducis, quanto se patriam in cælis habere desideraverint. At contra reprobi hic habent patriam et gaudium miserabile, et dicunt in delectationibus iniquis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt, sicut scriptum est: Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum; quorum vermis non morietur et ignis non extinguetur. In cujuscunque aure hæc vox pervenerit, aut beatus erit de devotione emendationis, aut reus de contemptu annuntiationis. Loquimur enim beatitudinem credentibus; contestamur iudicium criminosis; quoniam hodie sumus, et qui futura pariat dies ignoramus. Ergo dum tempus habemus operemur bonum, nec adjiciamus peccatum super peccatum, quoniam non relinquetur lapis super lapidem qui non destruetur. Perversæ namque cogitationes separant a Deo, quanto magis perversa opera? Si de verbis otiosis redituri sumus rationem in die iudicii, quid erit de perversis operibus? Et si iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam, quale iudicium erit illi qui fecit negligentiam? Charissimi Patres et fratres; in quantum justi, Patres, in quantum peccatores, socii et fratres, admonendo et obsecrando dico, ne obduremus corda nostra; quoniam nec scientia, nec oratio, neque thesauri proderunt propinquantibus in infernum; quia nec ibi habetur aliqua vel ulla redemptio. Quid ergo in iudicio dicturi erimus in præsentia illius qui seipsum virgis cædi voluit, sputa, spineam coronam pati, colaphis cædi, cruci affigi, non solum pro nobis, sed etiam pro criminibus et sceleribus nostris traditus, a quibus peccatis abluti in baptisate et in poenitentia per ipsum, toties et quoties reiterando idem, ipsi peccatores semper manemus? Si quidem dicamus cum Apostolo et cum frequenti lamentatione dicamus assidue: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratias Dei per Jesum Christum* (Rom. vii, 2). Memores enim esse debemus voluntatem non nostram, sed Dei facere debere: quia qui fecerit ejus voluntatem, manet in æternam. Quapropter, fratres charissimi, mente integra, fide firma, virtute robusta, charitate perfecta, parati ad omnem voluntatem Dei simus, conservantes fortiter jussa Domini, in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modestiam, in humilitate, diligentiam in administratione, vigilantiam in adjuvantiis laborantibus, misericordiam in fovendis pauperibus, in defendenda veritate constantiam, in

(130) Sequentem S. Odonis Turonensis sancti Martini canonici, et postea abbatis Cluniacensis sermonem descripsi ex veteri manuscripto codice Bigotiano, in quo et alius ejusdem sancti jam editus in Bibliotheca Patrum sermo habebatur, cum hæc epigraphe: *Sanctæ et egregiæ recordationis Odo-*

nis Sermo nuper orante Theoteloneo episcopo de adustione B. Martini Turonensis ecclesiæ editus incipit. De Odone vero ejusque scriptis non est quod plura scribam, cum abunde sufficiant ea quæ hoc de argumento suppeditant Bibliothecæ Patrum et Cluniacensis. MARTEN.

disciplinæ severitate censuram, ne ad exemplum A tante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo
honorum factorum aliquid desit in nobis, præ- Patre vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI ODONIS

CLUNIACENSIS ABBATIS II

SEU

ALTERIUS ODONIS MONACHI

OPUSCULA DE MUSICA.

(Apud D. Gerbert, Scriptorum ecclesiasticorum de musica, tom. I, p. 247).

MONITUM.

Celebris est sub Odonis nomine dialogus De arte musica. Et quidem anonymus Mellicensis S. Odoni Cluniacensi tribuit. « Otto, inquit, venerabilis abbas Cluniacensium, ardentissimus amator monasticæ religionis, qui monachorum gemma, qui discipulorum suorum gloria fuit, dialogum satis utilem de musica arte composuit. » Is, teste Joanne in ejus Vita, Parisiis magistro Remigio Altissiodorensi inter alias etiam liberales artes musicam est edoctus, et « Martianum in liberalibus artibus frequenter lectitavit. Præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium. » Quo a prima juventute erga musicam abreptus sit studio, item nobis testatum reliquit ipsius sancti viri verbis de vigiliarum excubiis in Natali Domini ab ipso celebratis: « Inter has preces et matutinas laudes, missarumque, dies crastinus illuxerat. Et ecce, dum ut solebat, in laudibus tantæ solemnitatis, diversarum fieret vocum modulatio, velut impatiens juvenis in medio eorum prosilivi, unaque cum ipsis mundi regem laudare cœpi. Scio enim et confiteor, me improbe fecisse, sed tamen Davidicum illud corde, quod scriptum est, retinens, non immerito hoc agere præsumpsi: *Laudate Dominum omnes gentes.* »

Necdum tum imbutus musica arte a Remigio fuit, qua formatus postmodum magister scholæ et præceptor ejusdem ecclesiæ Turonensis » factus, ut apud auctorem Gestorum consulum Andegavensium in Fulcone Bono legitur. Glabro Radulpho l. III Histor., c. 5. S. Martini Turonis ecclesiæ præpositus dicitur, alias vero ejusdem ecclesiæ canonicus et præceptor in chronicis, passim vero *Musici* nomine insignitur, veluti a Joanne Vitæ ejus auctore lib. I, n. 10, a Sigeberto De script. eccles., c. 124, et in Chronico ad an. 898 et 912, Roberto item S. Mariani apud Altissiodorum monacho, et Bernardo Guidone ad an. 919, subditque a Remigio Odonem in musica et dialectica apprime fuisse eruditum: quæ verba repetit Vincentius Bellovacensis lib. XXIV Spec. histor., c. 55, et auctor Chronici chronicorum ad an. 913. A Trithemio lib. II, c. 53. De viris illustr. O. S. B. *musicus excellens*, et lib. De script. eccles., c. 292 et Chron. Hirsaug. l. I, p. 47, *musicus insignis* vocatur. Cujusmodi encomia videre est in Bibliotheca Cluniacensi per Quercetanum Parisiis an. 1614 edita, et tom. XVII Bibl. Patrum Lugdun., ubi in testimoniis Odonis Operibus præfixis sæpe quidem *musicus* appellatur: at opus De musica a

nemine eorum ei ascribitur. Nihilominus auctores Histor. litter. Franc., anonymum Mellicensem secuti, id pro confesso habent tom. VI, p. 246. « S. Odon fit usage de la grande connoissance qu'il avoit de la musique, pour en écrire un traité en forme de dialogue. L'ouvrage a été connu sous le nom de son auteur, de l'anonyme de Molk, écrivain du XIIe siècle qui en parle avantageusement. Il existe encore dans divers manuscrits, notamment dans celui de la bibliothèque du Vatican, côté 1995, et l'un de ceux qui appartenoient à la reine de Suède. M. de Sainte-Palaye a vu le même ouvrage manuscrit dans son voyage d'Italie. Il ne nomme pas l'endroit et dit seulement qu'il commence par cette interrogation: *Quid est musica?* et qu'il y manque quelque chose sur la fin. » Alibi, dum aliorum recensent opinionem qui eundem libellum tribuunt Odoni abbati Morimundensi, sententiam retractant seu potius suspendunt: « On veut (aiunt tom. XII, p. 613) qu'Odon de Morimond ait fait un *enchiridion*, ou manuel sur la musique, en forme de dialogue entre le maître et le disciple. A la vérité les manuscrits du roi cotés 369 et 7211 contiennent chacun un traité de musique qui porte le nom d'Odon. Mais comme on n'a aucune preuve qu'il soit plutôt de notre auteur que de tout autre nommé de même, nous suspendons là-dessus notre jugement. » Sed Odo Morimundensis, scriptor sæc. XII, auctor esse non potest, cum citetur hic liber a scriptoribus sæculi XI.

In epistola Guidonis ad Michaellem, circa finem, sic lego: « Librum quoque *enchiridion*, quem reverendissimus Odo abbas luculentissime composuit, perlegat, cujus exemplum in solis figuris sonorum dimisi, quia parvulis condescendi, Boetium non sequens in hoc, cujus liber non cantoribus, sed solis philosophis utilis est. » Sequitur e vestigio in codice San Emmeramensi *Dialogus, quem composuit Odo abbas de arte musica, qui Enquiridion dicitur. D. Quid est musica? M. Veraciter canendi scientia, etc.* Idem liber in codice Admontensi inscribitur: *Dialogus de musica arte domni Odonis abbatis, quem Enchiridion appellavit ob brevitatem vitæ in altero vero Admontensi sæc. XII, circ.: Ottonis abbatis primi Cluniacensis cœnobii.* Ex prologo hujus opusculi, quem in solo codice Parisiensi bibl. Reg. 7211 reperimus, palam est auctorem monachum fuisse in cœnobio B. V. Mariæ, sed jussu « communis Pa-